

91-3
L 408

Lešvins, J.

B
9(L) 23/25

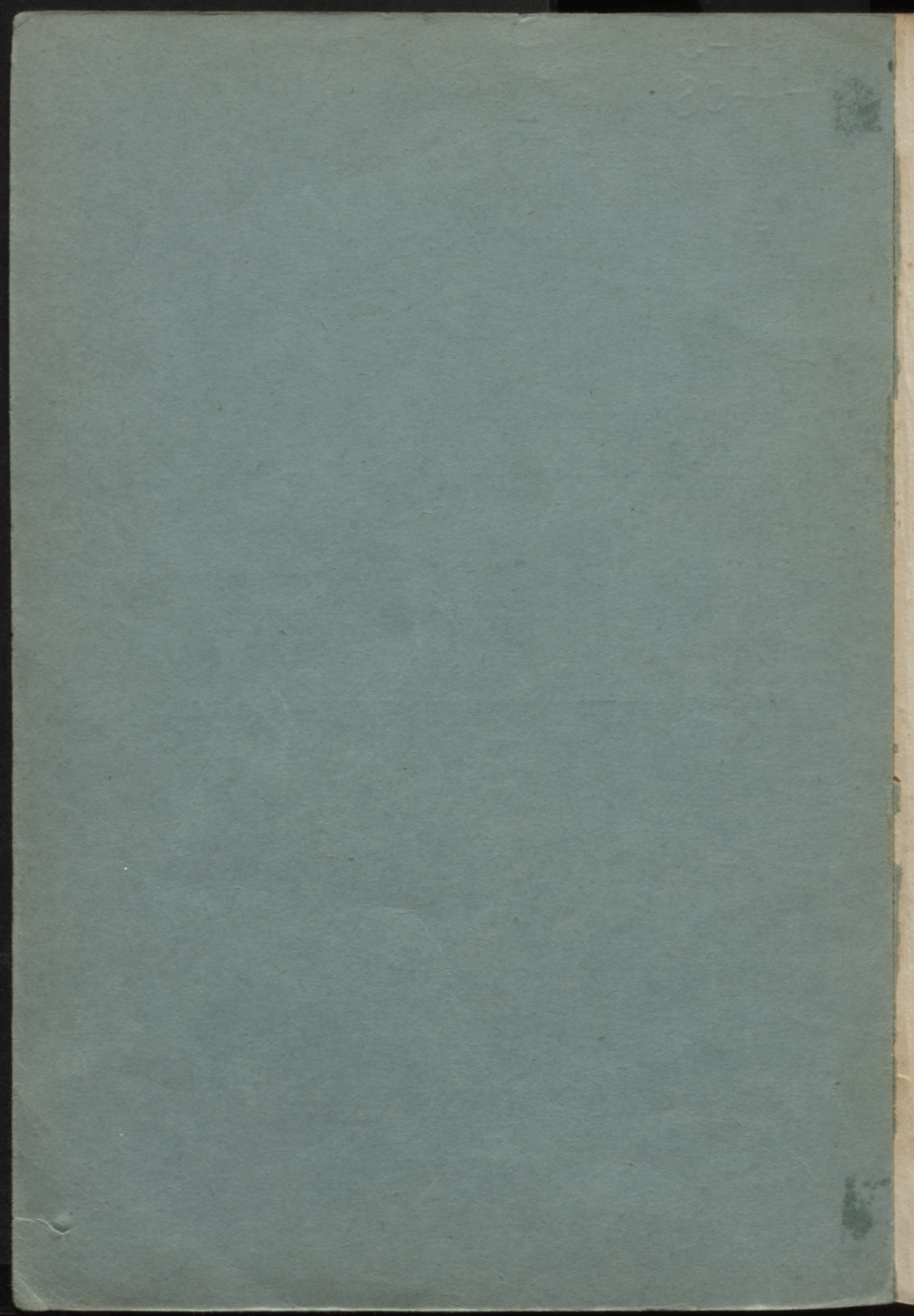
ATMIŅAS

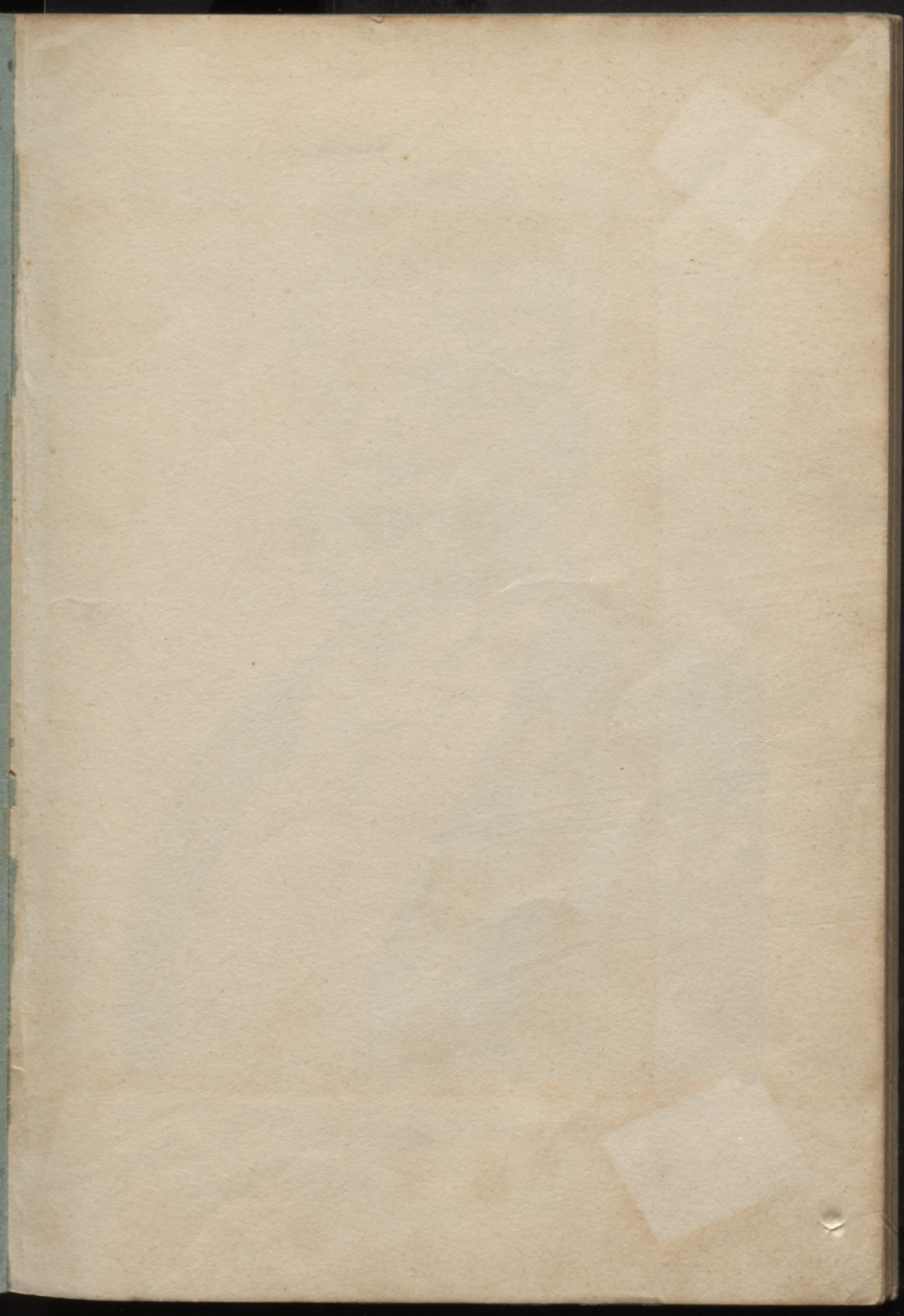
par

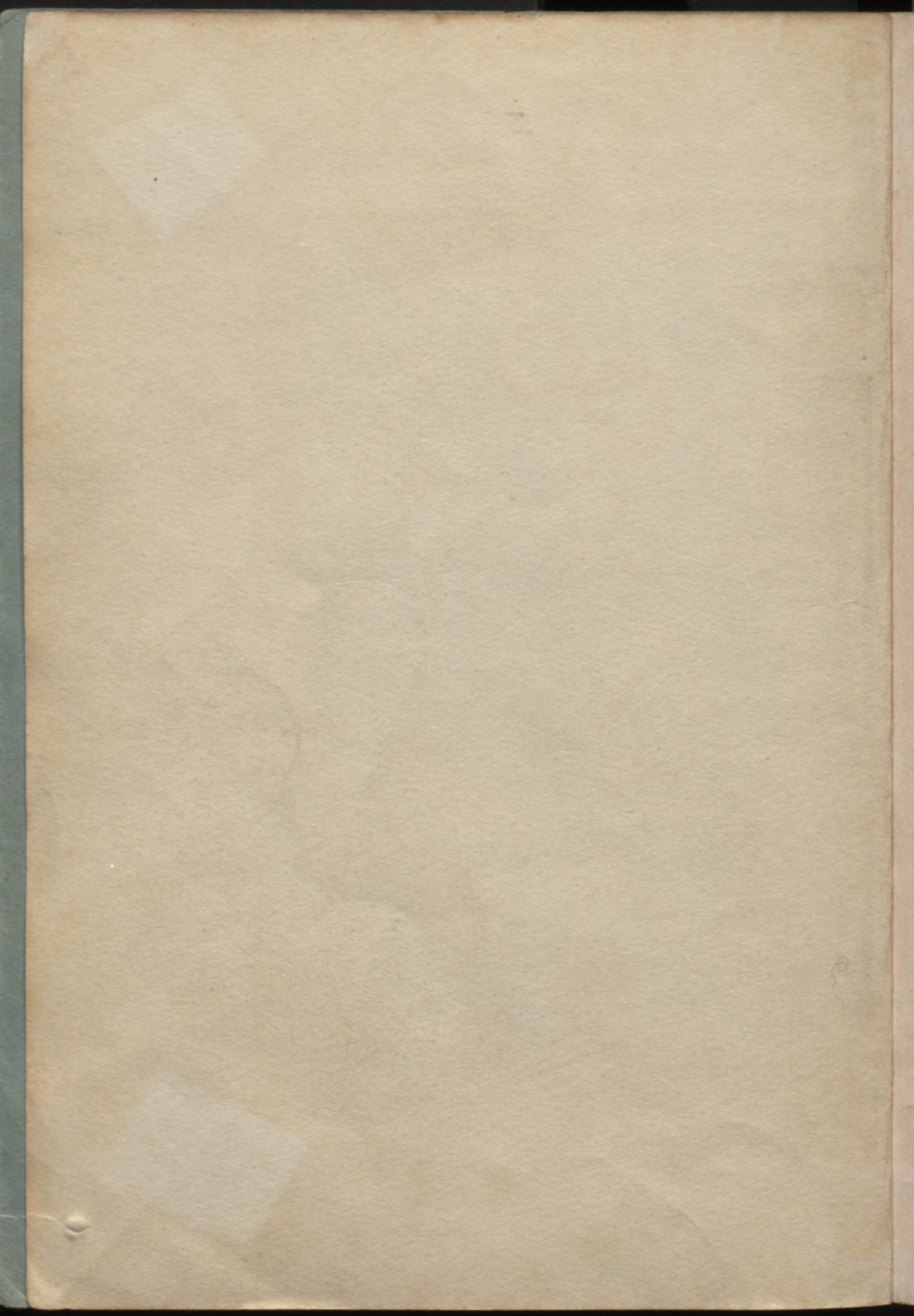
KĀRLI ULMANI

1947

Kārlis Ulmanis

R, B, L

91-3

408

duld. L

Jānis Labsvīrs un Alfreds Bērziņš

9

ATMIŅAS
par
KĀRLI ULMANI

Latvijas pagastu darbinieku kopa
Eslingenā p. N. 1947

80

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

~~45-12-888~~

0306M7496

Kārli Ulmani pieminot.

Zīmīgus notikumus kādas tautas, valsts vai pat cilvēces dzīvē ievada lielas personības. Ja runājam par mūziku, neviens nevar paiet garām tādām vārdam kā Bethovens, ja pieminam literatūru, tad katram inteliģentam cilvēkam ir skaidrs, ko devis Dante, ko Gēte, ko Tolstojs. Filozofijā nevar neminēt Kantu un Šopenhaueru, zinātnē - Kochu un Kiri un tā it visās garīgās un materiālās kultūras nozarēs atrodam vīrus, kas ievada attiecīgā nozarē vai disciplīnā jaunu laikmetu.

Dabīgi, ka tādas lielas personības ir arī sabiedriskā un valsts dzīvē. Katrs amerikānis ar cieņu piemin Vašingtonu un Lincolnu, katrs anglis Pitu, Glādstonu un Čerčilu. Napoleons ir franču tautas nacionālais varonis un atdusās Invalidu domā.

Šie vīri ir tie, kas uzsāka jaunus ceļus iet, kas skatīja nākotni ar redzīgākām acīm nekā pārējie, kas ticēja savai lietai un kas neatkāpās no reiz uzņemta ceļa, neraugoties uz šķietami nepārvarāmām grūtībām. Šie cilvēki ir idejas cilvēki, kurās "ugu-

nīs iedegušies, tie neprasa, vai tie bojā
ies". Viņi ir jaunu ceļu cirtēji, pa kuriem
tiem vēlāk seko simti, tūkstoši un miljo-
ni. Bez šaubām, šiem vīriem ir cilvēciskas
vājības, kas daudzkārt rada tiem pretiniekus
un naidniekus, bet ejot gadiem, arvien vai-
rāk izceļas ^{vīnu} monumentalitāte, kas apēno laik-
metīgo un arvien vairāk parādās tas, ko
šīs personības devušas pasaulei. Protams,
bez šīm pozitīvām personībām vēsture pazīst
arī citas, kuŗu vārdiem varam likt vienu
vienīgu apzīmējumu - varmākas. Šie cilvēki
visu upurē savai godkārei un varas kārei un,
lai to apmierinātu, ir gatavi samīt un iznī-
cināt tūkstošiem un miljoniem cilvēku. Šā-
dus asiņainus cilvēkus pazīst kā visvecākie,
tā visjaunākie laiki. Ja cilvēki viņus at-
ceras, tad tikai tanī skatījumā, kā velns
ir pretstats Dievam mūsu uztverē.

Un ja nu vaicājam, vai arī mums, latvie-
šu tautai, ir pozitīvi vērtējamas personi-
bas, tad ar pilnu tiesību varam atbildēt ar
ja. Krišjānis Valdemārs ir tas vīrs, kas
uzskatāms par mūsu saimnieciskās kultūras
celmlauzi, kas nebaidījās kā pirmais no iz-
glītotiem latviešiem pateikt, ka viņš ir
latvietis. Kronvalds ir tas, kas laikā, kad
latviešus uzskatīja vienīgi par zemnieku

kārtu, saredzēja mūsu nākotni un nebaidījās pateikt, ka latvieši ir tauta, tauta ar savu valodu, ar savu kultūru, ka latviešiem ausīs gaišākas dienas, ka mums būs savas vidusskolas, augstskolas, ka mums būs savi teātri un muzeji, ka mēs nostāsimies ar savu kultūru blakus vecām kultūras tautām. Toreiz tā runāt bija ne tikai bīstami, bet šādus uzskatus, t. s. "reālais cilvēks" atzina par murgiem. Bet Kronvalda vārdi ir piepildījušies, to zinām mēs visi. Tauta dziļā pateicībā piemin šos tautiskās kustības darbiniekus, kas nesavtīgi strādājot, bija tas dzinējspēks, kas Latviju noveda līdz tautiskai pašapziņai, materiālās un garīgās kultūras plaukumam.

Bet arī jaunākos laikos mums ir vīrs, kas latviešu tautas atmiņai nevar zust un nezudīs. Šis vīrs ^{iv}Kārlis Ulmanis. Kārļa Ulmaņa vārds ir nesaraujamām saitēm saistīts ar Latvijas vārdu. Viņš bija tas, kas nebaidījās stāties pirmās mūsu nacionālās valdības priekšgalā laikā, kad šai valdībai ne tikvien kā nekā nebija, bet kad jaunajai valstij mācās virsū ienaidnieki no austrumiem un rietumiem, kad arī pašu latviešu vidū radās cilvēki, kas neticēja Latvijas valsts nākotnei. Ne brīdi viņš

nezaudēja ticību Latvijai pat laikā, kad gandrīz visu jauno valsti bija ieņēmis ie-
naidnieks un Pagaidu valdība bija spiesta
doties uz Liepāju. Ja mēdz teikt, ka tieši
grūtos brīžos redzams, kāds ir cilvēks,
tad Latvijas valsts dibināšanas un brīvī-
bas cīņu laiks visspilgtāk liecina, ka Kār-
lis Ulmanis bija nevien personība, bet gē-
nijs, kura skats spiežas cauri nākotnes
tumšajam plīvuram un, kurš savu ticību pra-
ta iededzināt arī citu sirdīs. Legendārs
mūsu vēsturē ir Latvijas valsts brīvības
cīņu laiks, kad zemnieks atstāja arklu tī-
rumā, strādnieks savu darba vietu pilsētā,
skolnieks savu skolas solu, lai tvertu ie-
ročus un apliecinātu savu dzimtenes mīlēs-
tību, ziedojot tai augstāko, ko cilvēks var
dot - dzīvību. Ja cīņās ar lieliniekiem,
vāciešiem un Bermontu latvieši uzvarēja,
tad par to jāpateicas nevien mūsu varonī-
giem karavīriem, bet arī Kārlim Ulmanim,
kurš ar neatslāpstošu enerģiju vadīja jau-
nās valsts dzīvi.

Sākoties valsts jaunuzbūves darbam,
Kārlis Ulmanis galveno vērību piegriezta
mūsu lauksaimniecības izveidošanai, būdams
saeimā zemniecības pārstāvju vadītājs. Pēc
viņa ieskata lauksaimniecība ir un paliks

Latvijas iedzīvotāju pamatnodarbošanās. Tomēr, būdams šinī laikā vairākas reizes ministru prezidents, ar savu darbu apliecināja, ka stāv pāri šaurai vienas partijas doktrīnai, atzīdams, ka valsts dzīves progress ir iespējams vienīgi tad, ja sadarbojas un ir apmierināti visi pilsoņi. Būdams ar plašu pieredzi un ātri orientēdamies saimnieciskos jautājumos, viņam tikpat tuvi bija arī garīgās dzīves jautājumi. Ja viņš ierosināja kādu lietu, tad zīmīgākais bija tas, ka tā nebija domāta īsam laikam, bet gan paredzēta tuvākās un tālākās nākotnes vajadzībām.

Runājot par Kārli Ulmani, daudzkārt it kā paiet garām šiem viņa nopelniem Latvijas valsts dibināšanas un valsts jaunuzbūves laikā un, pieminot viņu, skata to vienīgi 1934.g.15.maija aspektā, tā izsaucot diskusijas, jo šo notikumu vērtējums konstitucionāli politiskā plāksnē ir dažāds, tā nereti radot pretešķības mūsu tautas locekļu starpā. Šīs pretešķības dažkārt vēl pasinājas tamdēļ, ka par daudz ir vēl tuvu Kārlis Ulmanis un viņa laiks, vēl laikmēģīgais nav apēnots no paliekošā. Mēs apzīstam tos lielos Latvijas sasniegumus, kādus

latviešu tauta realizēja visā 20 gadu pastāvēšanas laikā, bet mums jāatzīst arī tas, ka tieši pēdējie gadi bija tie, kas uzskatāmi par gaišākiem un ražīgākiem. Ja mēģināsim atņemt laikmetīgo un izlobīt to, ko nozīmē Kārlis Ulmanis un viņa darbs latviešiem, tad nešauboties varam teikt, ka laikā, kopš vien mums ir vēsturiski pareizas ziņas par mūsu tautas dzīvi un likteņiem, Kārlis Ulmanis ir dižākā personība mūsu tautas locekļu starpā. Šis vīrs ir tas, kas stāvēja pie Latvijas valsts šūpla, šis vīrs ir tas, kurā laikā Latvija sasniegza žilbiņošus panākumus it visās dzīves nozarēs, šis vīrs ir tas, kas gāja mocekļa ceļu laikā, kad līdzīgs liktenis piemeklēja viņa tautu. Ir pareizi, ja saka, ka Kronvalds ir latviešu tautas modinātājs, bet Kārlis Ulmanis viņa pravietojuma piepildītājs. Viss tas, par ko runāja Kronvalds, Kārļa Ulmaņa laikā tika nevien sasniegts, bet pat pārsniegts. Nav vēl pienācis laiks ietvert Kārli Ulmani un viņa darbus vispusīgā apcerējumā. Mēs nezinām arī, vai viņš vēl dzīvs, vai izciešot mocekļa nāvi, aizgājis viņsaulē. Nav mums patlaban arī praktiski iespējams dot kaut aptuvenu vērtējumu par viņa

dzīvi, bet tomēr šogad, kad 4. septembrī
pauet 70 gadu no Kārļa Ulmaņa dzimšanas,
šīs grāmatas izdevēji ir gribējuši kaut
simboliski godināt Prezidentu Kārli Ulmani,
izdodot tā vīra atmiņas, kas ir bijis, ja
ne vistuvākais, tad katrā ziņā viens no
vistuvākiem Kārļa Ulmaņa līdzstrādniekiem.

Ja tagadējo grūto apstākļu dēļ arī pie
grāmatas tehniskās apdares varētu vēl
daudz ko vēlēties, tad tomēr izdevēji cer,

ka tā pietāte un cieņa, tas siltums, ar
kādu Alfrēds Bērziņš uzrakstījis savas at-
miņas par mūsu tautas izcilāko dēlu, liks
katrā viena krūtīs atkal atdzīvoties tam
laikam, kad Latvijas pilsētās un laukos
bij redzams Prezidenta smaidošais tēls,
liks iedegties krūtīs solījumaam, ka ja es
esmu dzīvojis ar tautu kopā labās dienās,
tad man jāturas ar to kopā ļaunās dienās.
Tā ticība Latvijai, kas iemājoja Kārli
Ulmani, lai dod mums spēku izturēt līdz
tam laikam, kad varēsim Dzintārjūras kras-
tos atkal dzīvot kā brīva tauta, kuņas vie-
nīgās ilgas ietvertas vārdos - Tev mūžam
dzīvot Latvija!

Jānis Labsvīrs.

Kārlis Ulmanis

VIENMĒR AUGŠUP.

Ja tu, mana tauta, reiz ļausi
aiziet zudumā priecas mācībai,
Tad zini, tas ir tavs gals...

Tautai, kuņas dvēselē nav iededzināts
mirdzums

Par viņas nākotnes varenību,
Ir lemts iznīkt un bojā aiziet.

Vienu nedrīkst zaudēt -

Savu sirds dedzību, savu sirds degsmi,
Šo dvēseles skati, šo vīziju,
Par nākotnes mirdzumu un varenību,
Ja tā paliks dzīva,
Tad tauta varēs uzvarēt visās grūtībās,
Tauta paliks dzīva un dzīvos mūžīgi

P Ē D Ē J A I S P O S M S.

Kā masīva klints starp pelēkiem laukakmeņiem paceļas pāri laikmetam un cilvēkiem K ā r l a U L M A Ņ A neparasti lielā personība. Vadot pēdējos gados latviešu tautas likteni, maz bija tādu, kas viņu neieredzēja, milzīgais vairums viņu apbrīnoja un mīlēja, bet visi to cienīja lielo zināšanu, ideālisma, patriotisma un ārkārtīgo darba spēju dēļ. Kārli Ulmani visvairāk darījis tuvu mūsu sirdīm viņa mūža ilgā kalpošana, pat līdz sevis noliegšanai, ^{nostiprināšanai} latviešu tautas brīvības izcīnīšanai un paturēšanai.

Šis atmiņu rindas rakstot, trūkst noteiktu ziņu vai viņš, svešas, nežēlīgas varas atrauts tautai un zemei, vēl ir starp dzīvajiem, vai kaut kur nezināmā vietā plašā nelaiimes valstī Krievijā, izbeidzis savas šīs dzīves gaitas. Bet ja arī Kārlim Ulmanim liktenis nebūs lēmis dzīvam atgriezties latviešu zemē, viņa mūža darbs, ciešanu ceļš un tautas pateicība ievadījusi to latviešu debesīs, kurās ir lemts iekļūt tikai nedaudziem Dieva izredzētiem. Un no

turienes viņu neizdzīs ne sīku, nožēlojamu cilvēciņu skaudība, ne svešu varu viltus, nedz naidš; jō latviešu tautas debesis ir latviešu tautas sirdsapziņa.

Ja pēc rakstura īpašībām izšķir māksli un intuīcijas gēnijus, tad Kārlis Ulmanis ir pieskaitāms pirmajiem. Nekā viņš neatstāja gadījumam, nekad neteica jā vai nē, iekams nebija pats sīki iedziļinājies pat niecīgu lietu būtībā. Viņš neuzskatīja par apgrūtinājumu, ja jautājuma skaidrošana aizņēma dienas vai pat nedēļas. Svarīgs bija vienīgi jautājuma pareizais atrisinājums. Darbs bija viss Kārļa Ulmaņa dzīves saturs un arī laime. Tālab viņam nebija grūti veikt darbam sešpadsmit līdz astoņpadsmit stundas dienā.

Kādreiz, pēc intensīvā darbā pavadītās dienas, vakaram krēslojot, Kārlis Ulmanis, toreiz ministru prezidents, bija uz brīdi nogrimis domās, kas ir īpatnas krēslas stundām un nereti aizved cilvēku kādā citā pasaulē, kur reālais sastopas ar fantastisko.

Vērojot seju, kurā šķita nozudušas dienas rūpes, nevilus uzmācās jautājums - vai šis vīrs, kas savas neparastās spējas un talantu tik labprāt ziedo savas tautas lab-

klājībai un laimei, arī pats kādreiz ir bijis laimīgs! Jautāju viņam to, un Kārlis Ulmanis, brītiņu pārsteigts, raudzījās manī un tad atbildēja ar pretjautājumu:

"Vai jūs man varat pateikt, kas ir laime?" Šis pretjautājums pārsteidza. Visi esam bijuši, viena vai otra apstākļa ietekmē, tādā dvēseles stāvoklī, ko apzīmē par laimi. Bet kas laime īstenībā ir, vēl vairāk, kā to ietvert vārdos, jautātājs pats nekad nebija domājis.

"Es domāju - laime ir tāds dvēseles stāvoklis, kad cilvēkam ārpus esošā nav vairs nekādas citas vēlēšanās," mēģināja atbildēt jautātājs.

"Tādā gadījumā es esmu bijis bieži laimīgs, ^{pat ļoti laimīgs.} Katrs labi veikts darbs, kas padarījis vieglāku vai tīkamāku dienas soli kādam latviešu cilvēkam laukos vai pilsētās vai pavēris tam plašāku ceļu uz zināšanām, dara mani laimīgu un dod spēkus jaunam darbam. Es negaidu par to pateicību. Man pietiek, ja es zinu, ka darbs bijis labs," skanēja Kārļa Ulmana atbilde. Būdams bez savas personīgās dzīves, viņš dzīvoja katra atsevišķa latvieša un visas latviešu tautas dzīvi.

Manģi, es uzsveru, par mums šo brī-
ņi nav nekādas citas kontroles kā vienīgi
mūsu sirdsapziņa. Tālab vēl jo lielākai
jābūt mūsu pienākuma apziņai visas tautas
priekšā. Strādāsim tā, lai kuru katru die-
nu mēs uzņemtos pienākumus varam nodot
tālāk tai labā apziņā, ka esam darījuši
visu, kas bijis mūsu spēkos un zināšanās.
Neaizmirsīsim, ka esam uzņēmušies atbildī-
bu tikai uz laiku, līdz jaunas satversmes
izstrādāšanai un pieņemšanai."

Ar šādiem vārdiem Ulmanis ievadīja na-
cionālās valdības locekļus darbā 1934 ga-
da 18. maijā. Un pēc labākās ^{apziņas} vārū liecināt,
ka tie nebija tikai gadījumam piemēroti
un teikti vārdi, bet palika negrozāms li-
kums kā Kārlim Ulmanim pašam, tā arī
pārējiem valdības locekļiem.

Darbs Valdemāra ielā 3, Ārlietu minis-
trijas namā pēdējā stāvā sākās agri, starp
sešiem un septiņiem no rīta. Divi sekretāri
- Rudums un Briedis, palīdzēja Ulmanim
kārtot sarakstīšanos, caurskatīt žurnālus
un laikrakstus, atzīmējot svarīgākās ziņas.
Uz vairākiem galdiem stāvēja aktis, sakār-
totas pēc ministrijām, pie kuyām pārmaiņus
strādāja Prezidents pats.

Pulksten deviņos sākās oficiālais darba laiks. Pirmais sarakstu ar uzdevumiem saņēma adjutants Lūkins. Tad ar oficiāliem ziņojumiem, ienākušiem un izejošiem rakstiem, no valsts kancelejas ieradās neatvietojamais direktors Rudzītis. Ulmani ar direktoru Rudzīti vienoja ilgu gadu kopējs darbs un patiesa cieņa, jo Rudzītis bija apbalvots spīdošu atmiņu un lielām darba spējām. Desmitos sākās valdības locekļu pieņemšanas. Katram ministram nedēļā bija paredzēta stunda ziņojumam par

sava resora darbību. Tad arī tie saņēma norādījumus un ierosinājumus no Prezidenta. Parasti uzdevumus vai idejas

jau pusapstrādātā veidā Ulmanis nodeva tālāk, neatstājot sev nekādus norakstus, nedz atzīmes. Bet reti kad gadījās, ka no viņa atmiņas kas izslīdēja. Pat pēc nedēļām, viņš piepeši apvaicājās, kādā stāvoklī atrodas viens vai otrs ierosinājums. Gadījās, ka resora vadītājam tas vairs nebija atmiņā. Veltas bija pūles iztikt cauri ar puspatiesībām. Jau pēc īsa brīža tādos gadījumos Ulmanis pārtrauca to ar piezīmi - jums, redzu, tā lieta nav skaidra. Pārbaudiet mājās un ziņojiet man

nākošā reizē. Viņš labprāt piedeva un saprata, ja atzinās, ka ir kaut kas aizmirsts, jeb par uzstādīto jautājumu nav labi informēts, bet necieta atkārtotu izlikšanos.

Pulksten vienos, otrdienās un ceturtdienās sākās valdības sēdes, kas atkarībā no darba kārtības svarīguma, diezgan bieži ievilkās vēl vakarā. Nebija likumu vai priekšlikumu, ar kuriem K.Ulmanis pats nebūtu jau iepriekš sīki iepazīties. Nereti gadījās, ka kādam ministram referēšana par likumu sagādāja grūtības, sevišķi, ja likuma svarīgākās daļas bija Prezidenta izstrādātas. Saudzīgiem vārdiem tādos gadījumos viņi pārtrauca referentu un īsos vārdos darīja zināmu pārējiem kabineta locekļiem kā ideju, tā pieņemšanai priekšā celtā likuma saturu, iekams pārgāja uz lasīšanu pa pantam.

Likumu sagatavošana notika tā saucamajā mazajā kabinetā, kurā priekšsēdis bija tieslietu ministrs, bet pastāvīgais loceklis un protokolu vedējs valsts kancelejas direktors. Mazā kabineta sēdēs piedalījās resora vadītājs, kas likuma projektu bija iesniedzis, un arī pārstāvji no pārējām ministrijām, ja likumprojekts varētu tos interesēt. Bet visu svarīgāko likumu ap-

spriešanā mazajā kabinetā piedalījās arī Ulmanis pats, pārņemot tādā gadījumā sēdes vadīšanu.

Piektdienas bija paredzētas privāto apmeklētāju pieņemšanai. Parasti diena bija par īsu, lai pieņemtu visus, kam bija vēlšanās savas bēdas izsūdzēt Prezidentam personīgi. Dzīve bieži vien arī normālos apstākļos kādreiz tā sarežģās, ka cilvēks ar savu padomu vien galā netiek. Un visiem taču bija zināms, ka Ulmanis citu bēdas ne tikai pacietīgi uzklausā, bet arī labprāt palīdz, ja vien pie viņa var piekļūt. Bet bez personīgas apmeklēšanas, kas nebūt nebija tik viegli sasniedzama, bija arī pasts. Un te nu vairs ne adjutants, sekretārs vai kāds cits Ulmana miera sargātājs nekā nevarēja darīt. Personīgi adresēto korespondenci skatīja cauri vakarā Prezidents pats, vai nu atbildot lūdzējam tieši vai nosūtot lūgumu pēc piekritības attiecīgai iestādei.

Nereti gadījās, ka lūgumiem bija tīri materiāls raksturs. Kāda māte, piemēram, domāja, ka dēlam ir talants uz vijoles spēlēšanu, bet nav līdzekļu vijoles nopirkšanai. Ja lūgums kaut cik saskanēja ar patie-

sību, jaunais talants kārto vijoli sanē-
ma. Bija pat gadījums, kad vienu skolas
zēnu tik ļoti mocījušes ilgas iegūt slē-
pes zienu sportam, ka puisis, nezinādams
cita ceļa, griezās pie Ulmaņa un - tik
ļoti tīkotās slēpes jau pēc dažām dienām
bija viņa īpašumā.

Neraugoties uz darba sākšanu agrā rī-
ta stundā, Valdemāra ielā 3 pēdējā stāva
stūra istabās apgaismotie logi līdz pus-
naktij un dažreiz pat stipri vēlāk stās-
tīja, ka nenogurdināmais darba milzis, no-
liecies pār aprakstītām papīra lapām, rū-
pēs domā par tūkstošiem, kas pēc sa-
vām dienas gaitām sen jau aizgājuši pie
miera.

Ēšanas reizes bija īsas. Franču parū-
na - labi paēsts, labi dzīvots -Ulmanim
bija pilnīgi sveša.

Kā zengalietim, viņam neiztrūkstoši
vasarā vajadzēja skābas putas. Pisticīgo
maltīti vēl papildināja sviesta trauciņš,
pāris šķēles rudzu maizes un reižu reizēm
arī saldējums. Būdams ilgāku laiku par ag-
ronomu Bāltijas lauksaimniecības biedrībā
Valmierā, Ulmanis bija iemācījies labprāt
ēst arī kanepes. Klāt nāca vēl zivis, bet

pavisam maz gaļas ēdienu. Alkoholiski dzērieni lietoti netika. Pat ne glāze vīna. Prezidents nebija nekāds principiāls atturībnieks, bet pats personīgi alkoholiskus dzērienus nelietoja nemaz. Turpretim, ja kādreiz tika rīkotas pieņemšanas, savus viesus viņš pacienāja labprāt. Tādās reizēs mājas tēvam bieži rokās redzēja šnabja vai vīna glāzi. Bet viņš prata tik veikli ar to rīkoties, ka raugoties varēja domāt - glāze ir iztukšota, pie kam ne pilīte nebij to atstājusi.

Pats alkoholu nelietodams, viņš labprāt ar patiku noraudzījās, ka viens otrs citādi kluss un mazrunīgs, sāka kļūt dzīvāks, kustīgāks un skaļāks. Bet arī te tika ievērots stingrs mērs. Ar pretīgumu novērsās Prezidents no katra, kas aizmirsa robežas. Tādā gadījumā dzirdēja pavisam nicinošus salīdzinājumus.

Vislielāko neapmierinātību Ulmanī radīja tie, kas pēc priecīgi un skaļi pavadītas nakts neieradās laikā darbā. Viņš nekādi negribēja saprast jaunos ļaudis, kas bija iemēmuši prātā, ka valstij pienākums pēc katra lielāka piesta dot viņiem vismaz vienu dienu atpūtas ārpus kārtas.

Pukojoties uz dzērājiem, darba kavētājiem, viņš bieži kā piemēru minēja Materu Juri. Tas strādādams pie gubernators Jelgavā gayeras darba stundas, laidis nakti cauri, bet otrā rītā bijis savā darbā. Pēc tam nereti vēl strādājis nākošā vakarā pie sava žurnāla, kamēr tas bijis sakārtots.

"Materu Juris, jā, tas varēja dzert, jo viņa dzeršanas dēļ nebij jācieš nedz darbam, nedz citiem pienākumiem. Bet mūsu zelta jaunatne vai nu nodzer tēva grūti krātos latus, vai uzskata, ka valstij ir svēts pienākums dot avansus un brīvdienas pagiru lāpīšanai. Un tas, lūk, nekur neder!" - dzirdēdams par kādu lielāku plostu, viņš nereti sašutis piezīmēja.

Kārtību mājās un virtuvē, atskaitot Prezidenta rakstāmgaldus un bibliotēku, valdnieciski pārzināja viņa ilggadīgā virtuvene Anna, kas Prezidentu pavadīja no Tērbatas ielas 38 uz Valdemāra ielu 3 un vēlāk arī uz pili. Šīs lielā auguma vecīgās sievas krunkainā sejā nekad nebija manāms smaids, jo savus pienākumus viņa pildīja ar sevišķu nopietnību. Ja pēc paziņojuma, ka ēdiens jau ir galdā, notika kāda aizkavēšanās, no ēdamistabas atskanēja pavisam pavēlnieciskā tonī, ka ēdienam nevar likt gaidīt.

Un te vairs ierunas necēla pat Prezidents.

Tikpat vienkāršs Kārlis Ulmanis bija arī apgērba ziņā: Ja, laudīs ejot, bija jāgērbjas gadījumam piemēroti, tad mājās, pieņemot tuvus cilvēkus, viņš parasti bija tērpiēs uzvalkos, kuŗos līdzinājās vairāk kādam lauku saimniekam ne valsts Prezidentam. Krāsains vai rūtais kreklis bez kakla saites, kāds vienkārša auduma, pa lielākaļ daļai pelēks uzvalks, bija parastais Ulmana mājas tērps. Bet daudzas vasaras šiltās dienās savā dzīvoklī viņš bija sastopams vieglos pelēkos svārkos, salāpītiem elkoņiem.

Ja apmeklētājs paraudzījās uz lielajiem ielāpiem, Prezidents, kā atvainodamies, paskaidroja, ka ne jau aiz skopuma viņš valkā jot salāpītus svārkus, bet tieši tajos viņš jūtoties ļoti ērti un tālab jau kuŗo vasaru nevarot no tiem šķirties.

Tāpat kā oficiālas diņejas, Ulmanis nevarēja paciest oficiālos tērpus, sevišķi fraku, apkrautu dažādiem ordeņiem. Lai piedabūtu viņu uz kādu sātņiecības pieņemšanu ārlietu ministram bija jāizcīna grūta cīņa. Bet arī tad ne vairāk kā pāris gadījumos sezonā viņš guva panākumus.

Cik pociētīgs Prezidents bija pie sava

kur ne pulkstenis,
darba galda, bet padarāmais darbs mēroja
laiku, tik nepacietīgs un steidzīgs viņš
bija oficiālās pieņemšanās. Cik ātri vien
iespējams, neuzkrītoši viņš atstāja viesības
Bet arī pieņemšanās viņa prāts un interese
nesaistījās pie zalonu asprātībām vai pa-
rastajām tērzēšanām. Viņa sarunu temas
skāra kādas politiskas vai saimnieciskas
problēmas, vai nu vienam darot saprotamus
izdotos likumus, vai interesējoties par
notikumiem citās valstīs.

Reizēm, ceturtdienās, pēc kabineta sē-
des, Prezidents ministru kabineta locekļus
aicināja uz kopējām pusdienām, sevišķi,
ja kādam ministram iekrita dzimšanas diena.
Parasti šinīs pusdienās, kas notika virs-
nieku klubā un ilga no četriem līdz se-
šiem turpinājās kabineta sēde, vai tika
sagatavota nākošā, starpība bija tikai tā,
ka neprotokolēja. Dzīvi apmainot uzskatus,
pārrunāja jautājumus, ierosinājumus, pār-
cilāja vienu otru jaunu ideju un mēģinā-
ja atrast saskaņotību jautājumos, kur tas
resoru vadītājiem nebija izdevies.

Reizi gadā Prezidents aicināja pie sevis
viesībās valdības locekļus ar kundzēm.
Kaut arī viņam nebija atlicis laika domāt

par skaisto dzimumu, tas prata ar apskaužamu uzmanību un jūtamu sirsnību visu tā iekārtot, ka vēl ilgi pēc tam vakars tika daudzzināts un pieminēts.

Labi zinādams, ka bieži tiek viņam pieņemta nepareiza vai vienpusīga informācija, Prezidents mēģināja tikt tai apkārt ar vairāku neatkarīgu informācijas avotu radīšanu.

Bet arī šis ceļš bija tikai uzlabots līdzeklis pareizas informācijas iegūšanai. Vislabprātāk Prezidents mēģināja pats piekļūt pie tautas, dzirdēt un redzēt tās vajadzības, pēc iespējas uzturot ar to tiešus sakarus. Daudz viņam šinī ziņā palīdzēja ilggadīgais sabiedriskais darbs, kas bija radījis plašu pazīšanos ar personām, kurām varēja dāvēt uzticību. Tālab arī bieži Prezidents izbrauca garākos braucienos, apciemojot plašus novadus, lai savām acīm pārliccinātos par vajadzībām un raizēm.

Braucot gar Kurzemes un Vidzemes jūrmalu, K. Ulmanis tuvāk saskārās tieši ar zvejniekiem. Tie stāstīja savas bēdas: nav spēcīgas motorlaivas, zvejas kuteri, kas varētu pavadīt zvejas laivas dziļāki jūrā, kur cerami bagātāki lomi, nav piemērotas ostas, kur paglābties vētras laikā.

Šī trūkuma dēļ aiziet bojā ne tikai dārgie zvejas piederumi, bet nereti arī zvejnieki paši. Bet ar to nēlaime vēl nav galā: daudzi zvejnieki nelaiimes brīdī bijuši spiesti ^{griezties} pie zivju uzpircējiem pēc aizdevumiem. Nonākot atkarībā no pēdējiem, vēlāk par lētu naudu jāatdoš lomi starpniekiem.

Vienkāršā valodā to stāstīja vienkārši zvejnieki. Katrs vārds bija patiesība, katrs vārds skāra kādu sāpošu vietu, kas gadiem, varbūt jau paaudzēm nodarbināja viņu prātus. Bet pašiem nebija spēka, varbūt arī vienprātības tikt ar šīm zvejnieku šaurās dzīves sāpīgām problēmām galā.

Prezidents tagad zināja, kas nepieciešams, lai dzīve kļūtu laimīgāka jūrmalas ciemos.

Tūlīn pēc atgriešanās seko apspriedes. Klāt ir zemkopības ministrijas un finanču ministrijas vīri. Noskaidrojami steidzīgi jautājumi, cik vajadzīgs līdzekļu, kur tos ņemt un kā lietderīgāk izlietot. Un nu nav miera, kamēr izveidota zvejnieku kooperatīvā sabiedrība "Zveja", lomu izvērtēšanai un kopiepirkšanai. Zvejnieki ir atbrīvoti no nesaudzīgiem starpniekiem.

Nākošais ir zvejas laivas. Arī par tām tiek gādāts. Un jau pēc nepilna gada jūrmalas zvejnieku laivas var droši doties tālāk no krasta.

Vidzemes jūrmalā, kurā starp Ainažiem un Salacgrīvu līdz pašai Rīgai nav ne vienas aizslēptuves, rodas jauna zvejas osta, bet citur tiek pagarināti un nostiprināti molī.

Bet reizē ar zivju lielākiem un bagātākiem lomiem rodas jautājums par tirgus paplašināšanu. Šim nolūkam tiek iegādāti speciāli transportautomobiļi, kas jūras rāžu zināmās nedēļas dienās nogādā tālu zemes iekšienē, apgādājot regulāri novadus ar svaigām un žāvētām jūras zivīm, kur agrāk tikai gada tirgos bija redzēti nēģu kubliņi un diegā savērtās, dūmos brūni apkvēpušās reņģes.

Pāris gadus zvejnieku ienākumi kāpa vairāk nekā par ceturto daļu.

Bet īstais un galvenais Latvijas labklājības pamats ir zeme. Šīs bagātības kopšana un vairošana ir uzticēta zemniekam. Taču zeme visur nav vienāda. Vienādi čakli un vienlīdz izglītoti nav visur arī zemnieki paši. Braucot pa Vidzemes viacienu,

Prezidentam nepaliek nemanīts, ka vienā un tai pašā pagastā, puslīdz vienādos apstākļos dzīvojot, vienā pagasta galā kā saimniecības ēkas, tā lauki un ganāmpulki ir labāki nekā otrā pagasta galā. Kas ir par ieroclu atpalikšanai un kā varētu ierosināt šos kūtrākos, ar vārdu "tālumniēks" apzīmētos?

Kādā citā vietā Vidzemes jūrmalā Prezidentu pārsteidz lauki, kas tā akmeņiem apsēsti, ka pa starpām grūti izbraukt ar ecēsām. Var redzēt, ka zemniekiem pašiem nākas grūti izdomāt, ka daudz mazāk pūļu prasas akmeņu novākšana no laukiem nekā darbarīku laušana un mocīšanās ik gadus pa akmeņu starpām. Sarunā ar kādu vecu saimnieku, kam jau vairāk nekā 60 gadu, tas arī noskaidrojas. Neuzticīgi raudzīdamies kungos, kas atbrāukuši automobiļi, lēni vārdus skaitīdams, lauku tēvs atzīst, ka tie akmeņi jau slikti esot, bet nekā nevarot tikt valā. Lai izspridzinātu, vajadzīgi līdzekļi, kuŗu nav. Bez tam saspridzinātie akmeņi no lauka jānovāc un zeme jāpielīdzina. Kas to visu darīs?

Bet arī ģe Kārlim Ulmanim ir padoms: satiksmes ministrijai ir nepieciešamas granīta šķembas šoseju bruģēšanai. Akmeņi

ir zemnieku laukos. Kāpēc nezaspridzināt un nenopirkt? Un atkal, kurpaudzēm ilgi pelēkie laukmāni, spītīgās muguras uzmetuši, traučēja zemniekam darbu, ieradās vīri ar urbjiem, kaltiem un spridzekļiem. Zemniekam pašam vajadzēja saspridzinātos akmeņus tikai novākt no lauka.

No laukiem cilvēki centās nokļūt pilsētās, vienalga kādā darbā. Vietām vecas, turīgas ģimenes izmira. Šī parādība izpaudās sevišķi bīstamos apmēros turīgā Bauskas apriņķī. Vai katrā pagastā bija sastopamas pat vairākas saimniecības, kur lauki pamazām aizauga krūmiem un ēku jumti draudēja iebrukt, jo - saimnieks un saimiece ir veci, bet bērni aizbraukuši uz pilsētu, vieglāku dzīvi meklēt. Vai viņi to tur atraduši? Vai atspoles un stundas skaitīt kādā fabrikā, kaut kur kantorī skaitļus rindās likt ir vieglāk, veselīgāk un cildenāk nekā neļaut nonākt svešās rokās senču koptai saimniecībai? Bet cilvēki bieži padodas pūļa instinktam. Ja kāds no pagasta atgriezās. Cara laikā spīdīgā virsnieku uniformā, visu jaunekļu sapnis bija kļūt par virsnieku. Tā arī ar bēgšanu no laukiem. Kādam laime bija smaidījusi pilsētā.

kālab nemēģināt arī citiem? Varbūt !

Rezultātā: pilsētās darba roku pārpalikums, nelaimīgi, neapmierināti cilvēki, bet laukos, aiz arkla tīrumā un laidarā ar katru gadu dzirdama vairāk un vairāk sveša valoda.

Nē, zeme, vismaz latviešu zeme, augļus prot dot tikai tam, kas to kopj ar mīlestību. Un tas nevar būt cits, kā tikai latvietis savu senču sētas un tikumu mantotājs.

Kā cīnīties pret bīstami kļuvušo urbanizāciju? Vai ar asiem likumiem? Bet ar to taču būs maz līdzēts, jo liegtais kļūs vēl vairāk iekārojams. Atliek jaunatnes pāraudzināšanas darbs - mazpulku organizācija, kuŗas labās īpašības Ulmanis pirms daudz gadiem bija vērojis Amerikā. Bet blakus pāraudzināšanai jāseko arī dzīves ērtību izlīdzināšanai starp pilsētām un laukiem un ne jau tikai zemes īpašniekiem. Arī gājējiem ir jādabū tādi dzīves apstākļi, ka pēc darba viņi var justies labi. Ja viņi nodibina ģimenes dzīvi, tiem nav jāmitinās kādā saimes istabas kaktā. Caur zemkopības ministriju un Lauksaimniecības kameru zemniekus mudina izbūvēt pēc ieteikta plāna ģimenes mājiņas. Tiek izsniegts arī palsts. Tā skaidrojot visu šo gūti risi-

nāmo problēmu, Prezidents uzdūrās uz faktu, ka ir ievērojams procents saimniecību, kur nav nemaz vēl akas, par ūdens piegādāšanu ar mehāniskiem līdzekļiem jau nemaz nerunājot. Šinīs saimniecībās sievietes ar kāšiem kā mājai, tā laidaram ziemu un vasaru nes ūdeni no upes, ezera vai dīķa.

Sīka lieta? Ne! Ūdens piegādes jautājums, sevišķi saimniecībās ar prāvāku gaņāmo pulku, ir vienmēr bijusi grūta problēma. Tad klāt nāk ceļi. Tie ir kā asins vadi cilvēka ķermenī, kas pievada vajadzīgās vielas no visiem centriem pēc vajadzības. Ceļu labošana tālab nav tikai zemnieku pienākums, tur jāiet palīgā valstij. Ir jau daudz, ja zemnieki saviem spēkiem var uzturēt kārtībā pieved un pašu tiešām vajadzīgām lietojamos ceļus.

Arī par kultūrlās dzīves aktivitātes celšanu jādomā. Šeit labus pakalpojumus var dot aizsargi ar savu krietno disciplīnu un labo organizāciju. Uz Ulmaņa ierosinājumiem aizsargi pārņem pagastos sabiedriskās celtnes savā gādībā. Tās pārbūvē, saved kārtībā un dara pieejamas visām pagasta organizācijām. Arī tautskolotājs, agrākais lauku sabiedriskās dzīves veidotājs, tiek no jauna aktīvi iesaistīts pa-

gasta sabiedriskā dzīvē.

Un tā visās vietās, vai tā ir Vidzeme, Latgale, Kurzeme vai Zemgale, savos braucienos Prezidents vēro kā atsevišķa cilvēka, tā zemes un valsts vajadzības. Cilvēki viņu saprot, zeme saprot savus kopējus, kas nu atkal atgiežas ar jaunu dedzību. Un tāpat kā ar Prezidenta padomu un palīdzību vairojas zvejnieku turība, vairojas turība un labklājība arī lauku sētās. Bet šinī virzienā tika likti vienīgi paši pamati, jo tik lielam uzdevumam kā lauksaimniecības racionālizēšanai, ražas celšanai, dzīves apstākļu uzlabošanai un ideoloģiskai pāraudzināšanai daži gadi bija pārāk īss laiks.

Dzīve pilsētās ritēja citādi. Pēc darba stundām iestādēs, fabrikās, darbnīcās vai veikalos bija pieejami teātri, koncerti, kino un citas izklaidēšanās vietas. Vai no katra nama pilsētu centros spožas reklāmas piedāvāja pakalpojumus ar ērtībām, daļumu un pat greznību. Bet daudzi, iedami vai braukdami tramvajos uz saviem mazajiem priekšpilsētu dzīvokļiem, varēja vai nu ar skaudību, vai vienaldzību noraudzīties reklāmu mirāzumā. Izpelņa bija sa-

mērā maza. Labi ja pietiek ikdienas izdevumu segšanai, kur nu vēl domāt par operu, teātri vai kaut ko līdzīgu. Reiz pirms gadiem, braucot no laukiem pēc laimes uz Rīgu, par to sapņoja. Bet īstenība uz pilsētas akmeņiem bija citāda. Tā bija cieta un skarba. Brīžiem pat ļoti skarba. Cilvēks te starp nemierīgi plūstošo ļaužu strauņi jūtas vientuļš un pamests. Daudz vientuļāks nekā klusā lauku sētā, kur visi dzīvoja puslīdz vienu dzīvi, ar kopējām bēdām un priekiem.

Bija arī pilsētās darba devēji, kuriem strādnieks nebija tikai ražošanas līdzeklis līdzīgi kādai viegli atvietojamai mašīnas daļai. Bet bija vesela rinda tādu, kas nepēja iemācīties sociāli domāt.

Kad Kārlis Ulmanis nodibināja nacionālo valdību, daudzi cerēja, ka viņi būs atbrīvoti no visiem sociāliem pienākumiem. To centās iegalvot dažas aprindas arī strādniekiem fabrikās.

Ar Darba kameru un arodorganizācijām, kas balstījās uz valsts varas autoritāti, strādnieki ieguva efektīvu spēku savu interešu aizstāvēšanai. Ar kolektīviem darba līgumiem tika nodrošinātas minimālās algas, kas nodrošināja katrām strādātājam

dzīves iztikas minimumu. Slimo kasu, atpūtas, veselības aizsardzības un citi likumi rūpējās par strādnieku darbā un ārpus darba. No šķiras piederīgā strādnieks kļuva par vienotas latviešu tautas locekli, pilnā pārliecībā, ka viņa intereses un vajadzības ir valsts apstākļos piemēroti pasargātas.

Bez likumiem, kas nosprauž galvenās līnijās, mazā cilvēka dzīvē katrs sākums padara rūpes lielākas. Kā palīdzēt sīkās rūpēs?

Bieži vienā vai otrā priekšpilsētas strādnieku rajona veikalā iegriežas iepirkties kāds liela auguma vīrs, pelēkā mētelī, ritenbraucēju cepuri galvā. Pērk no visa kā pa druskai. Bodniece vēro - izskatās pēc Valsts Prezidenta, bet kur nu viņš šādā nomales vietā iepirks tādus sīkumus! Daudziem tiešām ir sākums, vai kilograms kartupeļu maksā 6 vai 8 stm., vai klgr. zirņu jeb putrainu pāris santīmus ir lētāki jeb dārgāki. Tas pats sakāms arī par kvalitāti. Bet vienaldzīgs par šiem dažiem santīmiem nevar būt fabrikas strādnieks. Ja viņš grib pats būt paēdis un apgādāt ģimeni, viņam santīmi ir jārēķina. Un Ulmanis arī te viņam palīdz. Nāk rīkojums.

pārtikas produktu cenas līdz ar kvalitātes apzīmējumu izlikt logos. Ar iepirkumiem viņi pārbauda ne tikai cenas, bet arī kvalitāti. Un ne reti, ja kāds tirgotājs mēģina iedzīvoties ar netaisniem cenu paaugstinājumiem, vai zemākas kvalitātes preču pārdošanu par augstāku cenu, tas piedzīvo nepatīkamu pārsteigumu no uzraudzības iestāžu puses.

Tā saucamais "apalītis" nav liels maizes gabals, bet 50 gr. viņam jāsver. Viens otrs maiznieks mēģina apalīša svaru nedaudz pamazināt. Tikai par kādiem 5 gr. Kas to pamanīs? Taču arī šis niecīgais gabaliņš maizes tiek svērts un par vieglu atrasts. Un atkal nekur citur kā Kārļa Ulmaņa darba istabā. Laimīgs nav maiznieks, kad vieglais apalītis, atgriezies atpakaļ, atnēs līdzī paziņojumu, ka svara pazemināšana pirmo reizi samaksājama ar naudas sodu.

Strādnieku darba vietu tuvumā parasti atrodama kāda tējnīca vai ēdienu veikals. Alkoholisko dzērienu pārdošana tur stingri noliegta. Un tomēr, dzerot zelteri, valodas viesu starpā kļūst skaļas, sejas sakarsušas, bet grūti pelnīto latu kabatā ievērojami mazāk.

Vienā šādā uzņēmumā Kemerejas ielā

Daugavmalā 1936.g.vasarā iegriežas Prezidents. Pie pāris galdiņiem sēž daži ostas strādnieki. Uz šķīvjiem katram priekšā divas tīrindesiņas ar kāpostiem un pāris kartupeļiem. Aiz bufetes plecīgs jauneklīs. Viņa varas simbols - pamatīga pātaga, guļ labi ķērienam. Kālab šāds sitamais? Ja, te sarodoties visādi cilvēki, sadzeroties denaturatu, taisot skandālus un kautiņus. Lai tiktu no tiem vaļā, dažū reizi jāuzstājoties stingrāki, jo vai nu katru reizi varot skriet pēc policijas.

Bet cik maksā porcija tīrindesu?
60 santimu.

"Tā jau pirmās šķiras restorāna cena", brīnās Prezidents. Lētāk nevarot. Algas, telpas, nodokļi. Dienā izsniedzot 40 - 60 porciju. Ar tām viss jāsamaksā.

Šī apmeklējuma rezultātā rodas Darba kameras strādnieku virtuves. Par 35 stm. apmeklētājs saņem trīsus ēdienus - zupu, gaļas ēdienu un saldo. Maizi cik vēlas. Ēdiens ir labs, barojošs, tīri sagatavots un pietiekami lielās porcijās. Četrpadsmit līdzīgi iekārtotās strādnieku virtuves gadā izsniedza vairāk nekā trīs miljoni porcijas, kas ir liecība, cik plašos apmēros strādnieki šo ierīkojumu apmeklēja. Arī Keme-

rejas ielā tiek ierīkota viena šāda virtuve. Tur, kur agrāk valdīja vīrs ar pātagu, smaidīdama saimniekoja viena jaunkundze -- virtuves pārzine, izsniedzot dienā 600-700 porciju. Nekārtības! Nē! Kādu reizi gadoties, ka kāds mēģinot lietot līdzatnesto šnabīti, bet pietiekot aizrādīt, ka tas ir noliegts, lai pudele nozustu kabatā. Apmeklētāji esot pa lielākai daļai ostas strādnieki, vienkārši, bet mīli cilvēki.

Ekskursijas, lētas operas un teātru izrādes, priekšlasījumi un kursi ar speciālu vai vispārīzglītojošu raksturu un valdības locekļu plašie ziņojumi strādnieku sanāksmēs palīdz aizpildīt garīgās un sabiedriskās dzīves slāpes.

Strādnieki Prezidenta pūles saprata un ar pateicību novērtēja.

Lielajos strādnieku svētkos, 1938.g. jūlijā Juglas ezera krastā, K.Ulmanim soļojot caur strādnieku rindām, viens pacēlis uz rokām savu dēlu, četrus piecus gadus vecu puisēnu, uz Prezidentu rādīdams, sacīja: "Redzi, dēliņ, tas vidū ar sirmo galvu ir mūsu valsts Prezidents. Ievēro viņu labi! Viņš ir ^{arī} tavš un mans draugs, jo viņan vienlīdz rūp katra cilvēka liktenis. Un kad tu redz liels bēdī, palīdz mīlēt viņu un

mūsu tēvzemi Latviju."

Jau 1939/40. gada kara pirmajā grūtajā ziemā, kad pēc P.Kr. atbalstu punktu ierīkošanas, aktīvi sāka palikt vietējie un ievestie komunisti, latviešu strādnieki ar savu noraidīgo nostāju pret vairākkārtīgiem mēģinājumiem sarīkot streikus, apliecināja savu valstisko un nacionālo stāju. Tāpat stūrgalvīgi, spītējot abām okupācijas varām, latviešu strādnieki apliecināja, ka viņi tiešām palikuši uzticīgi tēvzemei Latvijai un reizē ar to arī Kārļa Ulmaņa tautas vienības idejai.

Daudz rūpju un pūļu Prezidents veltīja jaunatnes audzināšanai un latviskās kultūras padziļināšanai. Viņš apzinājās labi, ka saimnieciskās labklājības celšana, sociālās taisnības un stingras likumības nodibināšana valstī ir svarīgs un veicams uzdevums valdībai, bet vēl svarīgāks ir - izveidot nekādām varām nepārraujamas saites starp latviešu zemi un latvju tautu. Patriotismam un tēvzemes mīlestībai ir tālab jāiegūst cits saturs, cita jēga. Oficiālā patriotisma vietā, kas kādreiz iečaukstas grāmatu lapas pusēs vai skaņīgos vārdos kā zirņi uz skārda, jābūt svinību

brīžos, ir jānāk citam - īstam patriotismam.

Kā labs pagātnes pazinējs un gudrs tālas nākotnes skatītājs, viņš labi apzinājās, ka tautu un valstu likteņi gadu gaitās padoti mainām un dažādiem apdraudējumiem. Tālab jaunā maiņa jāsaģatavo tā dzīvei, ka viņa tēvu izcīnīto un atstāto mantojumu prot ne tikai saņemt, bet arī paturēt.

Latvija, tēv.zeme Kārlim Ulmanim nebija kāds ģeogrāfisks vai vēsturisks jēdziens. Tā bija neatņemama daļa no viņa paša. Pat svešumā, tālā Amerikā kā trimdnieks, viņš turpināja dzīvot savas tautas dzīvi, viņa uzskatos tēvzeme var dzīvot bez viņa, viņš turpretim bez tēvzemes var būt tikai dzīvs. Un tādu tēvzemes mīlestības jēdziena izpratni Ulmanis visiem spēkiem centās ieaudzināt jaunatnei.

Prezidentam nepatika kādreiz populārie mūžīgie studenti, Skolas, augstskolas ieskaitot, bija lai mācītos, nevis lai aizņemtu vietu studenta goda dēļ. Tālab pie Kredītbankas nodibināja studiju fondu, no kura katrs centīgs jauniešs varēja saņemt atmaksājamu aizņēmumu, ar vienīgo noteikumu, ka viņam jānodrīkst katru semestru pare-

dzētais minimums. Ar to ikvienam centīgam, pat visnabadzīgākam jaunietim bija pavērti ceļi uz augstāku izglītību, bet savukārt ar minimuma nokārtošanas nepieciešamību tika izbeigta mūžīgā "studēšana". Nezinu otru valsti, kur izglītības iegūšanas iespēja, sākot no pamat līdz augstskolai, būtu tik pilnīgi nokārtota, kā tas bija Latvijā Ulmaņa laikā.

1935.g. 28. janvārī Kārlis Ulmanis nāca pie tautas ar draudzīgu aicinājumu neaizmirst dzimto skolu, pagastu un novadu. Draudzīgais aicinājums darīja brīnumus: tukšie skolu grāmatu plaukti pildījās vērtīgām grāmatām, mācības līdzekļiem un pat mūzikas instrumentiem. Piecu gadu laikā vairāk nekā miljons grāmatu nonāca skolu un sabiedriskās bibliotēkās, ievērojami papildinot un atvieglojot skolotājiem audzināšanas darbu.

Nodibināja Tēvzemes balvu. Tās uzdevums savukārt bija sekmīgākiem mākslas, zinātnes un sabiedriskiem darbiniekiem apliecināt sevišķu tautas pateicību un, reizē ar ievērojamu mūsu apstākļos naudas balvu, atvieglot iespējas tālākām darbām, mazinot rūpes vismaz uz laiku par ikdienas vajadzībām.

Kur vējš ceļā uz Āgenskalnu pār plašo Uzvaras laukumu dzenāja smiltis, Prezidents projektēja uzcelt modernu stadionu mūsu sporta jaunatnei. Bija jau izstrādāts un pieņemts izbūves idejiskais projekts. Arī līdzekļi plašajam darba sākumam bija savākti - pāri par septiņiem miljoniem latu. Bet apstākļi šim nodomam pārvilka svītru. Cerēsim, ka pēc gadiem pateicīgā sporta jaunatne, pieminot un godinot savu draugu un labvēli, uzcels Uzvaras laukumā Kārļa Ulmaņa stadionu.

Tas notika priekš desmit gadiem. Tuvojās Kārļa Ulmaņa sešdesmitā dzimšanas diena. Viņa cienītāji gribēja pasniegt kādu piemiņu. Bet ko? Bija zināms, ka Prezidents ļoti mīlēja laukus un nereti izbrauca uz Tomes zivju audzētavu, lai pavadītu lauku klusumā kādas brīvākas dienas. Domāja par kāda lauku īpašuma pirkšanu Rīgas tuvumā. Kad griezās pie Prezidenta pēc atļaujas, viņš to kategoriski noraidīja. Vispār bija neapmierināts, ka šai dienai gatavojās veltīt kādu vērību. Jubilejas rīkotāji piespiedīšot viņu vēl tanī dienā aizbraukt no Rīgas.

Motivēdams savu nevēlēšanos saņemt kā-

du vērtīgu dāvanu, viņš uzsvēra: "Ir taisnība, ka es mīlu laukus. Redzot skaisti iekoptus laukus, glītas ēkas vai lahu ganāmpulku, es no sirds priecājos. Bet man ne mirkli nenāk prātā, kaut tas piederētu man. Man pilnīgi pietiek ar to, ka zinu, ka tur dzīvo un saimnieko viens krietns latviešu zemnieks. Manas personīgās vajadzības ir mazas, apmēram 200 latu mēnesī. Es ceru, liktenis man tos līdz mūža galam vēlēs. Ģimenes vai kādu cilvēku, kam man par kaut ko būtu jāpateicas, man nav. Bet tā kā cilvēks nekad nevar zināt, kad un kādos apstākļos pienāk pēdējā stunda, es esmu savu dzīvību apdrošinājis, lai nevienam gadījumā nevajadzētu ciest manis dēļ kādus zaudējumus. Ja vēlaties tomēr šāddienukaut kā atzīmēt, tad dāviniet kaut ko tādu, kas būtu noderīgs valstij vai sabiedrībai."

Tā radās Tēvzemes balvas, Līvberzes paraugpamatskolas un jaunatnes fonds.

Sakarā ar savu sešdesmito dzimšanas dienu Prezidents apciemoja savu pagasta baznīcu un vecāku atdusas vietu. Turienes un plašāka novada zemniekiem viņš teica uzrunu, likdams pie sirds, ka viņa noteiktā vēlēšanās ir tik izvadītam pēdējā...

no dzimtenes dievnama un atdusēties blakus
tēvam un mātei
klusā lauku kapsētā. Ja Kārlis Ulmanis tie-
šām miris svešumā, vai šo viņa vēlēšanos
latviešu tauta kādreiz izpildīs?

Starp Kārli Ulmani un pat viņa vistu-
vākiem līdzgaitniekiem pastāvēja zināma dis-
tance, ko neviens nekad nemēģināja pārkāpt.
Bet šī distance nebija māklīgi radīta va-
ras vai stāvokļa pasvītrosānai. Šinī ziņā
viņš bija pati vienkāršība. Bet distancēi
neļāva izzust bijīgā cieņā, ko katrs, ku-
ŗu darbs saveida kopā, izjuta pret Kārli Ul-
mani.

Maz, pavisam maz bija cilvēku, kurus
Prezidents uzrunāja ar vārdiņu Tu. Ārpus
vistuvākiem ģimenes locekļiem zinu tikai
vienu cilvēku, neapstrīdēdams viņa tiesības
- Mikeli Valterā. To pašu, kas no Kārļa Ul-
mana rokām labprāt saņēma augstus sūtņa ama-
tus, bet nu jau gadiem ilgi, kopš svešas
varas iznīcinājušas Latviju, aizvedot Ul-
mani trimdā, varbūt arī nāvē, ar daudz
arogances un maz morāles, cenšas nonīcināt
Prezidenta personu un viņa darbu.

Je valsts svētku gadījumā Prezidents
saņēma kādu pārāk saldo vārdojumu
apsveikuma telegrammu, viņš ilgi to

rokās, mēģinādams atminēt, ko telegrammas sūtītājs no viņa lūgs, vai ko viņi grib aiz šiem vārdiem slēpt. Kādreiz smaidīdams viņš teica "Kur jāšūta drīzi vien revīzija, jo suns pazīst bļodu, kuŗu izēdis un tālab tāda smilkstēšana!"

Mīlēdams cilvēkus, viņš tomēr tiem neuzticējās. Viņa uzskatos visnedrošākais pamats politiskam darbam ir pūļa simpatijas. Šodien uzgavilē, rīt jau nolād. Ar pūļa simpatijām var daudz ko sāniegt sabiedriskā darbā, bet darbs ir tas, kas nodrošina uzticību.

Tālab viņam pamatā ir darbs.

Kalendārā rāda 1939.g. 1. septembri.

Lielās pasaules tragēdijas pirmais cēliens sācies. Uz Hitlera pavēli vācu gaisa eskadras, tanku un kājnieku divīzijas pārgājušas Polijas robežu. Pasaules miera glābšanas mēģinājums par katru cenu Mūnchenē ir vairs tikai bēdīga parodija. Bet arī mācība, par rūgtu cenu pirкта mācība, ka brutālu varu var ierobežot un savaldīt tikai vara.

Pagaidām uz skatuves ir tikai divi - Vācija un Polija. Dāvids un Goliats, ja vietā šeit būtu bībeles legenda. Bet Polijai ir Anglijas un Francijas garantijas par

tūlītēja palīdzību, Vācijas uzbrukšanas gadījumā. Vai pieminētās garantijas būs tas brīnum akmentiņš lingā, kas glābs Poliju?

Ir jautājums, cik solītā palīdzība pirmā brīdī varētu būt efektīva? Francija, aizslēpusies aiz Mašino līnijas, visu savu armiju uzbūvējusi aizsardzībai, ne uzbrukumam, un līdzinās vīram, kas dzīvo pārliecībā, ka pietiek, ja viņš ir aizslēdzis durvis, piedevām uzliekot plakātu, ka ieeja aizliegta un viņš ir pasargāts kā no zādzībām tā ielaušanās.

Bet Anglija? Ir jācienā Anglijas toreizējā ministru prezidenta Čemberlena izmisuma cīņa par miera saglabāšanu, apbrīnošanas vērts ir ideālisms, ar kādu bruņojies šis sirmis valsts vīrs mēroja Anglijas prestižam nepierastus ceļus pie Hitlera, lai glābtu šķietami neglābjamo. Bet toreiz pasaule nerūnāja tikai par ideālismu. Ruņāja arī par apstākļu pareizu nenovērtēšanu vai pat nespēku.

Hitlers cienīja un respektēja tikai varu. 1939.g., otrā pasaules kara priekšvakarā, bez Vācijas smagi apbruņota vēl bija tikai Krievija. Un tomēr šis abas varas pirms kara sākuma atrada saprašanos.

Bet par kādu cenu un uz kā lēses bija panāktas vienošanās? Abas līdžēju puses — Maskava un Berlīne — klusēja. Uz pieprasījumu pat noliedza, ka pie oficiālā līguma būtu kāds slepens papildinājums.

Vācu armija virzījās strauži uz priekšu. Dažās dienās jau bija izveidoti ielenkumi. Tanku smailes aizskrējušas tālu Polijas līdzenumos, bet aviācija grāva pilsētas, satiksmi, visu aizmuguri. Polijas armija cīnījās varonīgi. Bet sen bija pagātņē laiki, kad tikai ar varonību bija gūstamas uzvaras.

Bet ko darīja Latvijas valdība šinīs kritiskās dienās? Jau 1938. gadā Prezidents, būdams pārliecināts par kara nenovēršamību, centās darīt visu, mūsu apstākļos iespējamo, lai kāpinātu valsts aizsardzības spējas un, lai, kam ieilgstot, mums būtu uzkrātas tādas preces, kas tika ievestas no aizjūras zemēm.

Vienā no pirmajām kabineta sēdēm, pēc kara izcelšanās, viens jauns valdības loceklis jūsmoja, ka tagad Latvija, tāpat kā pirmajā pasaules karā Zviedrija un Dānija, palikšot bagāta, pārdodot savus ražojumus par augstām cenām karotājām valstīm.

Brītiņu noraudzījies runātājā, Ulmanis.

piebilda: "Ja mēs no šī kara izklūtu laukā bez bīksēm kājās, varētu būt pateicīgi Dievam, bet es baidos no daudzkārt ļaunāka."

Radās ārkārtēji taupības likumi, pastiprināja uzraudzību par dzīvei nepieciešamo preču saglabāšanu un taisnīgu sadalīšanu. Īsi pēc kara sākuma, ievēda arī kartiņas cukuram un ziepēm.

Bažas radīja arī tas apstāklis, ka viena daļa sakautās poļu armijas var meklēt patvērumu Latvijā. Cik liels var būt militāro un civilo bēgļu skaits, kur tos novietot, kā apgādāt? Bažas radīja vairāk varbūtējie politiskie nekā saimnieciskie sarežģījumi, kādus varētu radīt Vācija. Jau no kara pirmā brīža nepagāja gandrīz ne vienā diena, kurā Vācijas sūtniecība nebūtu izteikusi savu neapmierinātību par mūsu preses itkā neobjektīvo nostāju pret Vāciju un nepārprotamām simpatijām pretējai pusei. Stāvoklis kļuva vēl grūtāks, kad Polijas kara pēdējā posmā arī Pad. Krievijas armija ielauzās Polijā.

Bet pārnācēju skaits no Polijas nebija liels. Karavīrus izvietoja vairumu Latgalē, bet civilistus dažādos atpūtas namos, dodot iespēju tiem izvietoties arī privāti.

Kara pirmās trīs nedēļas bija aizvadī-

tas, un tās nebija jūtami skārušas mūsu zemi. Bet tad nāca pirmās tuvo briesmu pazīmes - Vācija no Latvijas un Igaunijas izvāca ne tikai savus pavalstniekus, bet visus vācu tautības iedzīvotājus, pie kam Hitlera vīri nemaz neslēpa, ka vistuvākā laikā varot sagaidīt Pad. Krievijas kara spēka ienākšanu Igaunijā un Latvijā.

No vienas puses bija patīkami reiz atbrīvoties no vienas minoritātes, kas nevēlēja un negribēja aizmirst savu kādreiz privilēģēto kungu stāvokli mūsu zemē. Bet steiga, ar kādu vācieši tika izvākti, lika saprast, ka izplatītām valodām par varbūtējo krievu ienākšanu nav tikai agitācijas un iebaidīšanas raksturs tiem vāciešiem, kas ļoti nelabprāt sekoja Hitlera aicinājumam.

Septembra pēdējā nedēļā savas kundzes pavadībā uz Maskavu izbrauca Igaunijas valdības loceklis Selters. Bet jau pēc pāris dienām ar satiksmes lidmašīnu viņš atgriezās viens Spilves aerodromā Rīgā. Šeit viņu sagaidīja jau no Tallinas pretim izsūtītā igauņu armijas lidmašīna. Izvairīdamies satikties ar mūsu ārlietu vadītāju, Selters tādā pašā ceļā un steigā dienu vēlāk atgriezās Maskavā, lai parakstītu, Molotov

priekšā celto, draudzības un palīdzības līgumu. Ar šo Pad. Krievija ieguva tiesības novietot savu karaspēku Igaunijas teritorijā. Dabīgi, ka Igaunija bija tikai sākums. Dažas dienas pēc minētā līguma parakstīšanas, mūsu sūtņi Maskavā Kociņš tika izsaukts pie Molotova. Pēdējais izteicis izbrīnu, ka Latvijas valdība izliekoties, it kā viņa nekā neesot manījusi, kas noticis pēdējā mēnesī. Bet noticis esot daudz. Neesot, starp citu, vairs Polijas. Igaunija jauno politisko situāciju apsvērusi un parakstījusi ar Krieviju līgumu. Viņš cerot, ka Latvijas valdība darīšot to pašu un tālab sagaidot vistuvākā laikā Maskavā Latvijas valdības pārstāvi, kas būtu pilnvarots līguma parakstīšanai.

Par delegācijas vadītāju šī jaunā līguma parakstīšanai valdība vienbalsīgi izraudzīja ārlietu ministru Munteri, līgumu dep. direktoru Kampi un sūtņi Maskavā Kociņu. Divas dienas vēlāk uz Maskavu izlidoja vēl viens delegācijas loceklis, starptautisko tiesību speciālists Ozoliņš. Bet valdībai bija skaidrs: kāds delegācijas sastāvs arī netiktu uz Maskavu sūtīts, rezultāti būs vieni un tie paši, jo līguma teksts visām Baltijas valstīm bija jau Maskavā izstrā-

dāts. Mums atlika to pieņemt vai noraidīt. Bet pēdējā gadījumā tālākas konsekvences neizbēgami būtu krievu iebrukums mūsu zemē ar karu, kā to vēlāk redzējām ar Somijas piemēru.

Stāvoklis bija ļauns. Neviens no valdības locekļiem un vismazāk jau Prezidents pats domāja un ticēja, ka pēc kara izbeigšanās, Krievija savus karavīrus no atbalsta punktiem izvāks, saskarā ar līgumu. Bet bija jāspēlē ļaunā laipnu seju, lai ļaunumu nepadarītu vēl smagāku.

Nekad Prezidents nav bijis tik lielu rūpju nomākts kā tais dienās, kas sākās pēc Pad, Krievijas karaspēka novietošanas atbalsta punktos. Bet lai nevairotu jau tā nenovēršamo pesimismu Latvijas iedzīvotājos, viņš centās rādīt, ka ar līgumu un tā pildīšanu ir apmierināts.

Pavisam lepnī jutās Pad. Krievijas sūtniecības vīri. Sūtnis Zotovs vēl centās ieturēt formu, bet sekretārs Vetrovs nemaz neslēpa savu aroganci. Latviešu sabiedrības izturēšanās Rīgā arī bija pieņēmusi citu krāsu. Ja agrāk bija grūti sadabūt tik daudz biedru, tuvināšanās biedrībai ar PSRS tautām, lai varētu valdi sastādīt, tagad daudzi centās būt klāt pie katras izdevības.

Latviešos, turpretim, valdīja skumja rezignācija. Zemnieks vēl ar lielāku sirsnību bija pieķēries savai senču zemei un ar latvietīm piemītošo piēnākuma apziņu gāja savās dienas gaitās. Šais grūtajās dienās ar savu stāju zemnieks no jauna aplicināja, kur ir meklējams latviešu tautas spēks un nacionālā apziņa. Arī strādnieki pilsētās savā lielā vairākumā palika uzticami Ulmanim un Latvijai. Velti komunisti mēģināja organizēt streikus fabrikās. Strādnieks saprata kūdītāju īstos nolūkus un, turpinot pasāktās darba gaitas, nbraidīja un izjauca viņu launos nolūkus.

Savas bažas par gaidāmiem notikumiem Prezidents centās noslēpt pat vistuvākiem darba biedriem. Bet uzmanība, ar kādu viņš sekoja Pad. Krievijas politikas attīstībai, sevišķi Baltijas jūras reģionā, liecināja, ka tas no Maskavas sagaida ļaunāko.

Pēc ļoti bargas ziemas pienāca pavasaris. Neparasts pavasaris, jo nosalušo ķiršu un ābeļu dārzos neraišījās ne lapu zaļums, ne ziedu kupenas, kas citos pavasaros solīja bagātu ražu. Melnais pavasaris! Vai tas bija skumjš ievadījums Latvijas tumsākajam posmam.

Apžūstot ceļiem, varēja nomanīt dzīvu

krievu karavīru kustību pie mūsu austrumu robežām. Oficiāli krievi bija korekti, pat mazāk aktīvi nekā ziemas mēnešos. Maija sākumā uzaicināja mūsu kara ministru ģenerāli Berki viesos uz Maskavu, bet Krievijas kara komisāra Vorošilova palīgs apmeklēja atbalstu punktus novietotos karavīrus, konstatējot, ka Latvijas valdība korekti pilda līgumu un, ka viņam neesot nekāda pamata būt par kaut ko neapmierinātam. Tā pašu apliecināja arī jaunais Krievijas sūtnis Derevjanskis.

Un tomēr Prezidents jūta briesmas nenovēršami tuvu. Vēl ar lielāku neatlaidību viņš plānoja un strādāja, lai tiešo briesmu brīdī mēs būtu vismaz morāliski stipri. Nevarēdams ap Latviju apjost ienaidniekam neieņemamu valni, viņš centās tādu apjost ap katra atsevišķa latvieša sirdi.

Lai lielnieku uzbrukuma gadījumā Latvijā netiktu pilnīgi pārtraukti visi valsts varas pārstāvētāji un vadītāji organi, ministru kabinets, 1940. gada 17. maija slepenā sēdē, pieņēma likumu par ārkārtējām pilnvarām sūtnim Zariņam Londonā, ar sekojošu saturu:

- 1.) Gadījumā, ja kara apstākļu dēļ vairs nebūtu iespējams sazināties ar Lat-

vijas diplomatiskām un konsulārām pārstāvībām Vakāreīropā, piešķirt ārkārtējas pilnvaras Lātvijas sūtnim Londonā Kārlim Zariņam.

- 2) Pilnvaru spēkā stāšanās momentu nosaka ārlietu ministrs, dodot attiecīgos rīkojumus sūtnim Londonā, kurš norāda, kādas pārstāvības pakļautas ārkārtējām pilnvarām.
- 3) Ja tehnisku apstākļu dēļ ārlietu ministram nav iespējams savu rīkojumu paziņot sūtnim Londonā, tad pēdējam piešķirtās ārkārtējās pilnvaras stājas spēkā automātiski. Sūtnis Londonā par to parliecinājas ar attiecīgu telegrafisku pieprasījumu ārlietu ministram un, nesāņemot atbildi divdesmit četru stundu laikā, rīkojas uz ārkārtējo pilnvaru pamata līdz tam brīdim, kad atkal ^{nodibinās} sakari ar ārlietu ministriju.
- 4) Sūtnim Londonā Kārlim Zariņam piešķirtās ārkārtējās pilnvaras attiecas uz visām Lātvijas diplomatiskām un konsulārām pārstāvībām, izņemot sekojošās valstis: Igaunijā, Lietuvā, Somijā, Zviedrijā, Vācijā un

Pad. Sociālistisko Republ. Sav.

- 5) Ja sūtnis Zariņš, ārkārtējām pilnvarām spēkā esot, nomirtu vai zaudētu rīcības brīvību, ar šo lēmumu piešķirtās ārkārtējās pilnvaras pāriet uz Latvijas sūtni Amerikas Savienotās Valstīs Alfredu Bīlmani.

B) Ārkārtējās pilnvaras dod tiesību:

a) aizstāvēt pēc labākās apziņas Latvijas intereses visās valstīs izņemot Igauniju, Lietuvu, Somiju, Zviedriju, Vāciju un Pad. Soc. Rep. Sav.;

b) dot rīkojumus visām Latvijas pārstāvībām, izņemot augšminētās valstīs esošās;

c) rīkoties ar visiem valsts līdzekļiem, kustamo un nekustamo mantu, kas minēto pārstāvību rīcībā;

d) pagaidām atstādināt no amata sūtņus, kā atcelt un pārcelt visus pārējos pārstāvību darbiniekus;

e) likvidēt pārstāvības, izņemot sūtniecību Amerikas Sav. Valstīs;

f) n. zīmēt delegātus apspriedēm un konferencēm;

g) ārkārtējos apstākļos, kas kavētu šo pilnvaru izlietošanu, nodot tās sūtnim Alfredam Bīlmanim.

Cik liela nozīme un svars būs piešķirtām pilnvarām, ārpus tīri administratīvām pārvaldīšanas un vadīšanas iespējām viņu pārstāvēniecībās rietumu puslodē, pilnvaru pieņemšanas brīdī bija grūti paredzēt.

Ap desmito jūniju uz Maskavu izbrauca Lietuvas ministru prezidents Merķis, lai skaidrotu pārpratumus, kādi bija radušies Lietuvas un Krievijas starpā sakarā ar bažes līguma pildīšanu. Maskava pārmeta Lietuvas valdībai līguma rupju pārkāpšanu un pat krievu karavīru dzīvības apdraudēšanu.

Trīspadsmitā jūnijā ar lidmašīnu caur Rīgu Merķis atgriezās no Maskavas atpakaļ. Īsajā uzturēšanās laikā līdz vilciena atiešanai uz Kaunu, Merķis paspēja Latvijas valdību informēt par Krievijas ultimātu, kuŗa nolūks - tūlītēja Lietuvas pilnīga okupācija. Šķita, ^{okupējot} pirmo no trim Baltijas valstīm Lietuvu, Pad. Kriev. nolūks bija ieslēgt Latviju un Igauniju starp Baltijas jūru un Krieviju, bez iespējām sazināties ar ārpasauli. 14. jūnijā pienāca ziņa, ka Lietuvas valsts prezidents Smetona ar ģimeni atstājis Lietuvu, nozī-

mējot par savu vietnieku ministru prezidentu Merķi. Pēc šīs ziņas saņemšanas, valdības locekļi griezās pie Kārļa Ulmana ar brīdinājumu un lūgumu atstāt Latviju, kamēr vēl laiks, lai, ar savu autoritāti, zināšanām un pazīšanos ārzemēs, turpinātu cīņu par Latvijas neatkarību.

Mierīgi noklausījies visos argumentos, kas runātu par to, ka viņam vajadzētu, vēl vairāk - ka viņa pienākums būtu Latviju atstāt, Prezidents pateicās, ka šinī grūtā brīdī esot domāts arī par viņu, bet viņš palikšot uz vietas līdz pēdējai iespējai.

"Velti jūs pālaties sameklēt argumentus manis pamudināšani atstāt Latviju. Es to nedarīšu! Nevienam es nedošu iespēju teikt, ka Ulmanis ir bijis ar latviešiem tautas labajās dienās, bet pametis to visgrūtākā liktens stundā. Vai es rīkojos pareizi vai ne, spriedīs kādreiz vēsture. Bet es rīkojos tā, kā to pavēl mana sirdsapziņa. Domāju, ka palikšana ir pēdējais pakalpojums, ko es savai tautai varu izdarīt." skanēja Prezidenta mierīgā, bet noteiktā atbilde.

Piecpadsmitā jūnijā vajadzēja Prezidentam izbraukt uz pirmajiem Latgales

dziesmu svētkiem un Latgales kultūras ska-
ti Daugavpilī. Taču notikumi Lietuvā, bet
sevišķi Pad. Krievijas karaspēka pabru-
kums Latvijas teritorijā piecpadsmitā jū-
nija agrā rītā, spieda viņu savus nodomus
mainīt, jo katru mirkli varēja sagaidīt
tragisko notikumu tālāku norisi. Tādu ies-
pējamību pastiprināja arī ziņas par Pad.
Krievijas ļoti liela karaspēka novietoša-
nu tieši pie Latvijas austrumu robežām.

Piecpadsmitais jūnijs pagāja tomēr
bez sevišķiem tālākiem starpgadījumiem.
Uz ārlietu ministra pieprasījumu, Pad.
Kriev. sūtnis pat pievienojās tūlītējai
jauktas komisijas dibināšanai robežinci-
denta noskaidrošanai. Arī svētdienas,
sešpadsmitā jūnija rīta cēliens nenesa
nekā jauna.

Prezidents bija tais uzskatos, ja līdz
pusdienai nebūs vēl nekādas uztraucošākas
jaunas ziņas vai pazīmes, viņš tomēr
brauks uz Daugavpili, lai kaut īsu brī-
di piedalītos dziesmu svētku atklāšanas
svinības. Bet sešpadsmitā jūnijā ap pus-
dienas laiku ārlietu ministriju aizsniedza
Latvijas sūtnis Maskavā Kociņa telegramma
ar paziņojumu, ka dažādu stundu laikā sekos
ārkārtīgi svarīga šifrēta telegramma.

Pulksten divos minētā telegramma pienāca. Tas bija Padomju Krievijas ultimāts. Tas bija jāpieņem vai jānoraida līdz pulksten desmitiem vakarā. Negatīvas atbildes vai atbildes nesapemšanas gadījumā, draudēja pāriet robežas ar varu.

Kamēr valsts kanceleja izziņoja Rīgā esošos valdības locekļus un ģenerālštāba vadītājus uz ārkārtēju sēdi, Prezidents telefoniski sazinājās ar savu atvītotāju Daugavpils dziesmu svētkos, vienojoties, ka atklāšanas uzrunu viņš teiks pa radio no Rīgas pils.

"Notikums Lietuvā jūs ziniet. Tas pats sagaida arī rīt mūsu zemi. Steidzieties tūlīn pēc svētkiem atpakaļ. Ceru, ka jums būs spēka šo jauno ziņu vismaz ārēji mierīgi panest. Apzīnējums - ļauns, ir par maz. Bet ja mēs gribam pasargāt zemi no pilnīgas pānikas, kas štāvokli tikai pasliktinātu, mums vajadzīgs saglabāt pašiem mieru," drošināja Prezidents Daugavpilī esošos valdības locekļus.

Pulksten piecos radio skaļrunos atskanēja Prezidenta atklāšanas uzrunas vārdi. Balss bija mierīga, tikai runājot par nākotni, par uzticību tēvzemei un Latvijai, ja arī par zemi nāktu ļaunas dienas, likās,

viņa balsī kas aizlūza. Bet tikai mirkli, Vīrs, kas prata valdīt par citiem, valdīja arī par sevi.

Pulksten sešos Rīgas pilī sanāca valdība uz liktenīgu sēdi. Ko darīt? Pieņemt ultimātu nozīmē labprātīgi padoties brutālai varai. Bet ko dotu pretošanās! Izpostītu zemi. Taču ļaunākais būtu jāupurē visi spēka gados esošie vīrieši. Kas nepaliktu kaujas laukā, aizietu par gūstekņiem tālajā Krievijā. Legenda būtu atstāta, bet maz būtu to, kas šo legendu stāstītu tālāk nākamām paaudzēm. Mobilizējot, lai upurētu vienas varoņu legendas radīšanai, apmēram 200000 vīru, nozīmēja riskēt ar vairāk kā 200000 ģimeņu iznīcināšanu. Cik grūti tas arī bija, valdība bija spiesta liekties ne sveša pārspēka un arogances, bet latviešu tautas nākošo paaudžu, Latvijas nākotnes priekšā. Latvijas telegrafa aģentūra paziņoja pasaulei, ka Latvijas valdība pieņem Padomju Krievijas ultimātu labā ticībā, ka Krievija turpinās respektēt visus līgumus un vienošanās abu valstu starpā, kas garantē Latvijas suverenitāti.

Septiņpadsmitais jūnijs iekrita pirmdienā Priekšpusdienā izplatījās ziņa, ka valsts Prezidents Kārlis Ulmanis kādas ārvalsts

lidmašīnā esot aizbēdzis. Ziņa, kā pilnīgi ticama, izplatījās ļoti strauji, radot lielu savijņojumu galvas pilsētas iedzīvotājos. Lai satraukumu nomierinātu, Prezidents valējā mašīnā izbraukāja dzīvākās Rīgas ielas. Vēl ātrāk nekā tenkas par Prezidenta bēgšanu, Pīgu apskrēja ziņa, ka Ulmanis ir vēl vienmēr mūsu vidū un pat nebaidās bez payadonības braukt pa Rīgas ielām, kas jau bija kļuvušas nemierīgas.

Tanī pašā braucienā Kārlis Ulmanis apmeklēja pēdējo reizi Brāļu kapus, lai liektu galvu to varoņu priekšā, kas dzīvības upurējuši Latvijas brīvībai.

Ko pārdzīvoja tas vīrs, kas mūžu ilgi zināja tikai cīņu par latviešu tautas tiesībām un brīvību, veļu valstī nokāpušo vidū? Ka viegli ir sevi upurēt cildenām idejām un lieliem mērķiem, to viņš zināja sen. Sevis upurēšana citu labklājībai bija viņa viņa raženā mūža jēga. Vai pirmais un pēdējais Latvijas Prezidents, šinī Latvijas svētākajā vietā atcerējās varoņgaitas un cīņu grūtumus kauju un valstu uzvaru gaitās, nāca ardievas teikt tiem, kas uzticīgi būdami Latvijai, atraduši mieru, atdusās latviešu zemē? Bet varbūt, pēc īsas pusstundas, atstādam, Brāļu kapus.

viņš bija jau tuvāks kļuvis mirušiem nekā dzīvajiem?

Neminēsim un nevaicāsim, dziļā dievbijībā neļausim ne mutei, ne spalvai, bet mūsu sirdīm meklēt atbildi, jo mirklis, kad dzīvais sniedz roku mirušiem, ir svēts.

Septiņpadsmitā jūnijā, starp trim un pusē četriem pēcpusdienā, pirmie Pad. Krievijas tanki aizsniedza mūsu galvas pilsētu, nekavējoties ieņēmot pastu, telegrafu un radiofōnu, pārtraucot pat parastās programmas raidīšanu. Stacijas laukumā un prefektūras priekšā sapulcējās apmēram pāris tūkstošu liels ļaužu pūlis un sāka celt nekārtības, uzbrūkot atsevišķiem cilvēkiem un policijas ierēdņiem. Ar štāba rotas ievilkšanos izdevās atkal nodibināt kārtību.

Kamēr Rīgas stacijas priekšā risinājās sadursmes starp policiju un komunistu pūli, valdība Kārļa Ulmaņa vadībā pārsprīda štāvokli un soļus, kas būtu sperami, lai nedotu okupantiem pietiekamus iemeslus varas izņemšanai no latviešu valdības rokām. Pulksten desmitos vakarā Prezidents griezās pēdējo reizi pie tautas, aicinot šinī brīdī visus vairāk kā jebkad būt savaldīgiem. Ar vārdiem: "Palieciet visi savās vietās, kā es

palieku savā," izskanēja radiofonā pēdējais Kārļa ^{Ulmaņa} mudinājums latviešu tautai.

Palieciēt savās vietās, kā es palieku savā! Tas ir mazāk mudinājums par kāda iepemamāamata pildīšanu, bet vairāk dedzīgs aicinājums palikt uzticīgiem pienākumā pret savu valsti Latviju. Tai pašā vakarā apus vienpadsmitiem pie Prezidenta Rīgas pili, ar priekšā stādīšanāsvizīti, ieradās Višinskis, Padomju Krievijas speciālais pārstāvis un galvenais režisors Latvijas iekļaušanas tragikomēdijā. Otrdien, 18. jūnijā Višinskis nebija nekur manāms. Neatkārtojās vairs arī nekādi incidenti Rīgas ielās, kurās, kārtības uzturēšanas nolūkos, patrulēja policijas ierēdņi kopā ar aizsargiem, kas bija izsaukti no laukiem.

Tikai trešdien, 19. jūnijā pulksten 16⁰⁸, Višinskis no jauna pieteicās pie Prezidenta, lai celtu priekšā valdības sastāvu, kurai Pad. Krievijas valdība "varētu dāvēt uzticību".

Neieskatoties pasniegtā lapā, Prezidents vaicāja Višinskim, vai viņam būs tiesības runāt līdzī par jaunā ministru kabineta sastāvu. Uz to Višinskis atbildēja, ka tas nebūšot iespējams, jo viņš jau esot ar Maskavu vienojies par jauno sastāvu. Presi-

denta ierunas varētu radīt tikai sarežģījumus, un viņš necerot, ka viņa valdība, pēc otrreizējās sazināšanās, kaut ko grozīšot. "Tā tad nō šī brīža varu uzskatīt sevi par Maskavas rīkojumu izpildītāju", teica Prezidents un apgriezta aprakstīto lapas pusi uz augšu. Kas viņu pārsteidza, bija fakts, ka sarakstā, atskaitot jauno "iekšlietu ministru" Vili Lāci, nebija sastopams neviens cits komunisti. Višinskim, neraugoties uz visām pūlēm, nebija izdevies dabūt desmit cilvēkus no latviešu vidus, kas būtu ar mieru uzņemties "ministru" amatus no Maskavas žēlastības. Zemkopības un finanču ministru amati šī iemesla dēļ bija atstāti vakanti.

Trešdien, 19. jūnijā pulksten divos Prezidenta vadībā Rīgas pilī notika pēdējā nacionālās valdības sēde. Kad to īsi pirms trim Prezidents ar īsiem pateicības vārdiem slēdza, dziļas bēdas bija lasāmas visu sejās. Bez liekiem vārdiem vīri, kas gadiem ilgi uzticīgi bija kalpojuši Kārlim Ulmanim un Latvijai, apzinājās, ka daudziem tā ir pēdējā tikšanās un pēdējais rokas spiediēns. Lai pārvarētu drūmo mirkli, Prezidents lēģināja teikt kādus mierinājuma vārdus. Tad piecēlās viens no ka-

bineta locekļiem, lai pateiktos Prezidentam un apliecinātu visu viņa darba biedru patieso apbrīnošanu un uzticību. Kad runātājs uzsvēra, ka mūsu aiziešana vieglāka nekā Prezidenta palikšana, arī viņa pašsacaldīšanās bija galā. Pirmo un vienīgo reizi. Strauji aizlicis roku priekš acīm, Prezidents piecēlās: "Es zinu, ko jūs gribat teikt. Es jūs visus saprotu, tāpat kā jūs saprotiet mani. Nepaliksim mīksti. Mans jau tuvākā laikā būs vajadzīgs ļoti daudz spēka, lai varētu vīrišķīgi tikt galā ar visu, kas mūs sagaida." Nepaskatījies ne uz vienu, viņš stingriem soļiem atstāja ministru kabineta sēžu telpas. Ceturtdien, 20. jūnijā plks. desmitos no rīta nacionālā valdība nodeva savus amatus Višinska "ministriem". Pēc šīs "ceremonijas" visi vēl reizi ieradās pie sava Prezidenta, lai atvadītos. Prezidents bija atkal mierīgs, nosvērts, sevi atguvis. Interesējies, ko kurš darīs, kur paliks, kā ir ar līdzekļiem iztikai. Vienam valdības loceklim, kam tuvākās dienās bija kārtojami kādi maksājumi, viņš savā parastajā laipnā uzmanībā izlīdzēja ar dažiem simtiem latiem no savas algas.

Ceturtdienas pēcpusdienā vajadzēja no-

tikt pirmajai lielai "atbrīvoto Rīgas strādnieku pateicības demonstrācijai", bet tā nevarēja notikt, jo strādnieki lielā vairumā palika darba vietās.

Piektdien, 21. jūnijā bija jau pavēlēts ar draudien darba devējiem, visiem strādniekiem un ierēdņiem obligāti piedalīties demonstrācijās. Kā sevišķs punkts vēl bija nācis klāt - Ulmaņa "zvērīgā" režīma upuru atbrīvošana. Izrādījās, ka ir pavisam 130 notiesātie un izmeklēšanā esošie politiskie ieslodzītie. No centrālcietuma "pateicīgie" drūmām sejām, krievu tanku pavadībā maršēja uz Pad. Kr. sūtniecību, kur tos visžēlīgi sveica Višinkis. No turienes gājiens devās uz ārlietu ministriju, lai suminātu Kirchenšteinu un visbeidzot uz pili, lai draudētu un nolamātu valsts Prezidentu. Viss notika pēc plāna un grafikas. Laužu pūlis tika noturēts pie pils, Daugavas pusē no plkst. 5 līdz 7,30 pēc pusdienas.

Viens no bijušiem valdības locekļiem, iedams no Čakstes laukuma pamazajiem vārtiņiem, nokļuva pie Prezidenta. Kamēr draudī ar saucieniem - pie karātavāņu Ulmani - un līdzīgi, laiku pa laikam pārtrauca kluksumu, kas valdīja kādreiz darba rōsmes pil-

najā Rīgas pili, Kārlis Ulmanis mierīgi lasīja kādu iemīļotu filozofu. Iraagot negaidīto apmeklētāju, viņa sejā atmirzēja prieks un pateicība, kāds mēdz būt cilvēkam, kas pēc gara vientuļa ceļojuma piepeši ierauga kāda drauga seju. Neraugoties uz draudiem, kas varēja kuņģi katru mirkli arī pārvērsties darbos, sarunas ritēja dzīvi, kā parastos apstākļos. To saturs vairāk skāra pagātņi nekā tagadņi un nākotņi. Runas uz nākotni novirzījās tikai tad, kad pieminēja vienu otru aizsāktu darbu vai jaunu ideju, kam nu, par ļaunu visiem, jāpaliek nezināmu laiku nereālizētai.

Uz apciemotāja jautājumu, vai Prezidents nejutās sarūgtināts vai sagrauzts, sevišķi klausoties jau stundām ilgi pret viņu vērstus draudus un nelietības, viņš atbildēja: "Sagrauzts, jā! Nav viegli redzēt, ka viss, kas ar tādu mīlestību, čaklību un upuriem celts, sabrūk. Bet ir viens mierinājums - ne mūsu vainas dēļ. Mēs esam upurus nesuši, kalpojot savai tēvzemei. Tāds ir visu tautu liktenis, bet sevišķi to, kas dzīvo Baltijas jūras austrumkrastā. Mēs esam gatavi arī jauniem upuriem. Par Latvijas brīvību neatkarības cīņās krita 2500 karavīru. Lai Dievs dotu, ka mēs tagad tiktu cauri ar 250

dzīvībām. Kas zīmējas uz mani personīgi, ar sevi esmu pilnīgā skaidrībā. Es esmu galā, bet kas būs ar latviešu tautu? Kas sagaida aizsargus, karavīrus, visus, kas mums ir uzticējušies un kas ticējuši Latvijas brīvībai? Ja ir kāda taisnība zem saules, tad mūsu tautai jāatgūst tas, kas top ar varu tai laupīts. Citām domām manā prātā nav vietas. "

Jūnija novakara saule bija pa tam aizslīdējusi krietni uz Bolderājās pusi, bagātīgi dodama savu dzīvību zemei un zeltītās gaismas putekļos tīdama Rīgas torņu smailes. Cilvēcīgais un mūžīgais.

"Es izdaucu pie sevis Kirchenšteinu, dabūdams zināt, ka pastāv nodoms no pils torņa noraut valsts Prezidenta standartu, un pateicu viņam, ka katrai līdzīgai vardarbībai es pretošos, ja vajadzīgs, dodot rīkojumu pils sardzei lietot ieročus, neatstājot ne mazākās šaubas, ka arī šo manu rīkojumu sardze izpildīs. Lai Kirchenšteins pasakot to tur, kur tas jāzinot."

Igaunijas valsts prezidenta standartu norāva kāds Tallinas tirgotāja dēls, Gutmanis vārdā. Latvijas valsts Prezidenta standarts vēstīja rīdziniekiem līdz tai dienai.

kamēr Prezidentu aizveda ar varu, ka viens vientuļš vīrs ar izmisuma spēku cīnās par tautu un valsti, kurā viņš ir ielicis savas zināšanas, milzu enerģiju, savu sirdi un ir gatavs labprāt atdot arī savu dzīvību.

*

1. jūlija novakars 1940. gadā. Šo rindīņu rakstītājs ir atkal, pa maziem sētas vērtīgiem ejot, nokļuvis pilī pie Prezidenta. Ir pagājušas tikai divas īsas nedēļas, kopš sveša vara valda par latviešu zemi. Vēl neviens nav nonāvēts, pat ne apcietināts. Bet ir sajūta, ka jau gar katru namu iet bērņu procesija, ka aizved nesaulē kaut ko tuvu, mīļu.

Prezidents ir savā darba istabā. Bet citkārt papīriem, aktiem un grāmatām piekrautais darba galds ir tukšs. Šķiet, aiz ārējā miera paslēptas dziļas dvēseles mokas. Runājot pat par sīkām, maz nozīmīgām lietām, viņa acu šķati kopā ar dōmām aizklīst kaut kur tālu. Pagātnē vai nākotnē? Vienaldzīgi viņš stāsta, ka Rotas izdevniecības vadītājam Ansonam esot bijusi saruna ar Jablonski, "Cīņas" redaktoru. Jablonskis esot apgalvojis, ka nevienam nedraudot nekādas briesmas. Arī īpašumi palikšot, izņemot pašus lielākos. Prezidenta stāstījumā

skan cauri vēlēšanās, kaut tas tā būtu, bet reizē arī dziļas šaubas un neticība.

Pārejot uz citu tematu, viņš piepeši sakā: "Jums jāmēģina nokļūt pāri robežai. Un pie tam vēl šo pašu nakti jāatstāj Rīga. Rīt jau var būt par vēlu. Rīt no Maskavas atgriezīsies Višinskis un varbūt jau vedīs līdzī apcietināšanas pavēles. Jūs vadījāt aizsargus, pārzinājāt darba kameru un presi. Saprotat, ko tas nozīmē. To jau jums nepārprotami pateicis Vetrovs". -

Biju ar mieru to darīt. Tikai pa kādu ceļu un kā, tas palika brīvai improvizācijai, vadoties pēc apstākļiem.

Pulkstenis rādīja septiņi. Divas stundas bija aizgājušas, kamēr ienācu telpā, ar kurās saimnieku daudzus gadus, turpat pusi mūža, biju kopējā darbā pavadījis. Prieki un bēdas, veiksmes un neveiksmes šais gados bija mainījušās, bet ne mirkli mani neatstāja dziļa cieņa un liels kalpošanas prieks tam vīram, kuram otru līdzīgu ideālismā, zināšanās un patriotismā nezinu.

Un nu vajadzēja roku sniegt ardievām. Varbūt pēdējo reizi pieskarties rokai, kas tik daudz laba darījusi neskaitāmiem latviešiem, to starpā arī man. Varbūt pēdējo reizi raudzīties acīs, kurās mirdzēja ener-

ģija, darba prieks un ideālisms. Vai tiešām pienācis vienam ceļam gals, aiz kura sākas nezināšana, nelaime, posts, sajukums?

Pasniegto roku paturēdams savējā, kā manas domas minēdams, klusā mierinātāja balsī runāja Prezidents: "Ir jau grūti, pat ļoti grūti ar visu to aprast, kas mūsu zemē tagad notiek. Bet tam jātiek pāri. Jums stāv šovakar priekšā vēl viena atvadišanās. Varbūt grūtākā. Bet arī tai jātiek pāri. Jo grūtaki laiki, jo smagāki upuri jāprot un jāspēj nest. Bet šķiroties, varbūt uz mūžu, es gribu jums ko mierinošu līdzi dot: nav virs zemes tādas varas, kas spētu no latviešu vīru, sievu un jauniešu sirdīm izraut neatkarīgā, brīvā valstī nodzīvotos 20 gadus. It sevišķi pēdējos sešus. Mūs var apspiest, daļēji iznīcināt, bet kamēr vien kāds latvietis dzīvos, dzīva būs dzīva pēc tiesībām brīvam dzīvot savā brīvajā valstī. Un tas lai ir gandarījums mums visiem, kam liktenis devis lielo laimi pielikt roku Latvijas valsts celšanas darbā."

Rokas atraisījās, bet mutes palika mēmas. Vārdiem vairs nebija nekādas nozīmes.

Nu jau ir aizgājuši septiņi gaŗi gadi kopš šī brīža. Mainīgā liktenī ir nācies

sastapt daudz ļauna un maz laba. Neskaitāmas cerības kā māni ir nākušas un gājušas, atstājot aiz sevis vēl dziļāku tumsu. Bet tad šinī tumsā, kā Lieldienas zvani, kas vēstī par augšamcelšanos, lai skan ausīs no jauna Kārļa Ulmaņa vārds, kas domāti ne vienam cilvēkam, bet visiem, kuriem Latvija ir mīla. Arī tev, bez tēvzemes palikušais trimdiniek, lai tava ticība nenoguruši un neiedragājama, pāri visiem šķēršļiem, novestu tevi atpakaļ mūsu laimes zemē, mūsu Latvijā.

*

Beidzot maska ir kritusi, Maskavai paklausīgā viltus saeima ievēlēta. Sarkanam zirneklim šķiet, ka nu ir tīkls ap Latvijas brīvību tik stipri noausts, ka droši var iecirst zobus latviešu tautas dzīvajā miesā. Viens pēc otra pazūd valdības locekļi. Beidzot 21. jūlijā, pēc dažādiem viltus manevriem, piebrauc Pad. Krievijas sūtnis Derevjanskis pie pils, lai personīgi, dažu izmeklētu čekistu pavadībā, nogādātu Latvijas Republikas Prezidentu Kārli Ulmani kā gūstekni un cietumnieku kaut kur kādā nometināšanas vietā plašajā Krievijā. Lepni ir gājis, kā to stāsta acu liecinieki, Kārlis Ulmanis pretim savam nezināmar

liktenim. Tikai kāpjot divus pēdējos kāpienus pa pils trepēm, licies uz brīdi, ka viņa augums pārmērīgā ciešanā smagumā sabruks. Bet tikai mirkli. Tad izstiepies visā augumā, viņš sniedzis atvadām roku sardzes karavīriem teikdams - Dievs līdžēs, gan reiz viss būs labi - atpakaļ neatskatījies, iekāpis automobilī, kas viņu aizveda prom no tautas, kurai viņš bija ziedojis savu mūžu, sevi pašu.

*

Dažas vēstules pirmā bolševiku okupācijas gadā, ko Kārlis Ulmanis rakstījis saviem piederīgiem, ļauj pieņemt, ka viņš bijis noņemts uz dzīvi Ziemeļkaukāzā, Vorošilovskā, Molotova ielā 273. Nepārbaudītas ziņas, kas it kā nākušas no kādiem vācu armijas karavīriem, bijušiem Latvijas vāciešiem, vēstī, ka Pjatigorskas cietuma vienā cellē esot atrasts Kārlim Ulmanim Lauksaimniecības kameras dāvētā pildāmspalva un dažas grāmatas ar viņa pašrocīgo ierakstu. No šīs vietas pazūd katras tālākās pēdas, atskaitot no nezināmiem avotiem nākušu ziņu, it kā mūsu Prezidents būtu miris Ufas gubernā. Mums, latviešiem, Kārlis Ulmanis ir fiziski atrasts, bet kur nākotnē arī vestu mūsu ceļi, līdzī mums nāk viņa

dzīves apliecinājums, kas izpaužas dziļā
tēvzemes mīlestībā, nenogurdināmā darba
rosnē un ne ar ko personīgo neapēnotā
ideālismā.

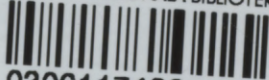
Atrauts savai tautai, Kārlis Ulmanis
ir kļuvis par simbolu tautas vienībai un
brīvībai.

Alfrēds BĒRZIŅŠ.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

ALBERTA

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0306117496

3/-

A. D. W.